

UNIVERSITETS- OG HØGSKOLERÅDET

The Norwegian Association of Higher Education Institutions

Plagiering i universitets- og høgskolesektoren

– felles problem, felles ansvar

**Rapport fra arbeidsgruppe nedsatt av Universitets- og
høgskolerådet**

Desember 2012

Forord

Denne rapporten har blitt til som et samarbeidsprosjekt mellom UHRs bibliotekutvalg og utdanningsutvalg. I 2009 arrangerte de to utvalgene i fellesskap konferansen «Plagiering i UH-sektoren – felles problem, felles ansvar», og denne rapporten er en oppfølging av denne.

Nettopp samarbeid står i fokus i denne rapporten som med akademiske verdier som bakteppe oppfordrer alle til å ta et krafttak for forebygging av plagiering på tvers i institusjonene – et krafttak godt forankret i ledelsen. Det er helt avgjørende med god dialog mellom ledelse, faglig og administrativt tilsatte, bibliotektjenesten og studenter.

Selvstendighet, redelighet, etterprøvbarhet og kritisk holdning er nøkkelord når plagiering skal forebygges. Vi må, blant annet ved selv å være gode rollemodeller, kommunisere akademias verdier tydelig til studentene, både til dem som er godt i gang med studier, og kanskje spesielt til dem som kommer fra andre kulturer; det være seg om de kommer rett fra videregående skole, fra arbeidslivet eller fra andre land og verdensdeler.

Plagiering er ikke noe nytt, men flommen av lett tilgjengelig informasjon gjør det viktigere enn noen gang å sikre at studentene tilegner seg en bevissthet rundt kildebruk og god henvisningsskikk.

Olgunn Ransedokken
Leder i UHRs utdanningsutvalg

Dagmar Langeeggen
Leder i UHRs bibliotekutvalg

Innhold

Sammendrag og anbefalinger	3
1.0 Innledning.....	5
1.1 Bakgrunn	5
1.2 En helhetlig tilnærming	6
1.3 Hva er plagiering?	6
1.4 Årsaker og forebygging.....	7
2.0 Tre tilnærminger til plagiering	10
2.1 Vitenskapelige verdier: akademisk redelighet og FoU-basert utdanning.....	10
2.1.1 Vitenskapsidealer og kvalifikasjonsrammeverket	11
2.1.2 Kulturelle ulikheter.....	11
2.1.3 Rollemodeller	12
2.2 Læring: undervisningssituasjonen og pedagogiske utfordringer.....	12
2.3 Juridiske forhold.....	15
2.3.1 Nærmere om åndsverklovens regler og forholdet til de vitenskapelige idealer	15
3.0 Saksgang i plagieringssaker – når mistanke er vekket	18
Vedlegg 1 Krav til skriftlige arbeider på masterstudiet i rettsvitenskap v/Det jur. fakultet UiB....	21
Vedlegg 2 Lenker til relevante dokument og nettsteder	32
Vedlegg 3 Lover og regelverk	34
Vedlegg 4 Flytskjema tekstkontroll/saksbehandling	35
Vedlegg 5 Saksgang for håndtering av plagiering.....	36

Sammendrag og anbefalinger

Her presenteres i kortversjon de viktigste anbefalingene arbeidsgruppen mener universiteter og høyskoler bør arbeide med for å forebygge plagiering. For mer utfyllende informasjon, viser arbeidsgruppen til de enkelte kapitlene der hvert punkt presenteres grundigere.

Kapittel 1 Innledning

- Ha en helhetlig tilnærming til forebygging av plagiering, forankret i ledelsen og med en aktiv intern dialog.
- Vær tydelig på hva som er plagiering.
- Bygg kompetanse, holdninger og verdier over tid.
- Gi studentene et bevisst forhold til vitenskapelige verdier gjennom nær kobling mellom utdanning og forsknings- og utviklingsarbeid.
- Inviter studentene til å diskutere grenseoppganger mellom rett og galt.

Kapittel 2

Tre perspektiver: vitenskapelige verdier, læring og juridiske forhold

Vitenskapelige verdier

- Stadfest hva institusjonens grunnleggende holdning til vitenskapelige idealer er.
- Innarbeid den akademiske tradisjonen med etterrettelighet og etterprøvbarhet i kildebruken i lærestedets undervisningsopplegg.
- Få til en god kobling mellom utdanning og FoU-arbeid tidlig i utdanningsløpet.
- Gjør bevissthet omkring vitenskapelige idealer til en del av læringsutbyttet for studentene.
- Evaluer og kontroller at læringsmål og strategiske mål knyttet til vitenskapsidealene og akademisk redelighet faktisk oppfylles.
- Vær gode rollemodeller.

Læring

- Kommuniser vitenskapelige verdier innenfor fagtradisjonene til studentene.
- Tydeliggjør rådende kultur for kildebruk og kildehenvisninger.
- Integrer kildebruk sømløst i undervisningen, for eksempel ved å vise til kildene til forelesningen og diskutere disse underveis.
- Ha tydelige arbeidskrav som nødvendiggjør selvstendige søk etter faglitteratur og kilder.
- Ha samtaler med studenten der studenten redegjør for arbeidsprosessen.
- Gi oppgaver som formuleres på måter som får studentene til å gjøre sine egne selvstendige vurderinger, og som det ikke er opplagt å finne ferdige svar på gjennom nettsøk.

- Meddel studenten tydelig hva som forventes av selvstendig arbeid i ulike lærings- og vurderingsformer.
- Utnytt og bygg videre på tilgjengelig kompetanse: Integrer bibliotekene som støttespillere i studentenes læring.
- Gjør kildebruk til en eksplisitt del av vurderingsgrunnlaget ved skriftlige innleveringer.
- Gi oppgaver der sitering og selvstendighet er selve målet med oppgaven.
- Unngå å gi samme oppgaven flere ganger.

Juridiske forhold

- Kjenn til de rettslige reglene som gjelder plagiat og retten til å bruke andres materiale, slik de fremgår av åndsverkloven¹.
- Sett opp krav til god henvisningsskikk når en bruker andres materiale. Gi studentene klare retningslinjer basert på etablerte standarder for referansestiler.

Kapittel 3

Huskeliste for saksbehandling ved mistanke om plagiering

- Sørg for å ha gode prosedyrer for hele saksgangen fra mistanke vekkes til ev. behandling i Felles klagenemnd – se for eksempel UiBs flytskjema s. 20, og Høgskolen i Sør-Trøndelag sin saksgang i vedlegg 3.
- Alle saker om (mulig) fusk er å anse som sensitive studentsaker og skal behandles og arkiveres deretter, jf. forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1. (For unntak fra offentlighet henvises slik: «Offl. § 13 første ledd, jf. fvl. § 13 første ledd nr. 1»)
- Vær rask med å kartlegge situasjonen og sikre dokumentasjon.
- Journalfør all dokumentasjon.
- Sørg for god og dokumentert informasjon fra alle parter: Studenten får anledning til å forklare seg, og lærestedet informerer grundig om krav til korrekt bruk av kilder, avdekkete uregelmessigheter, videre saksgang, konsekvenser og rettigheter.
- Legg stor vekt på likebehandling: Sørg for (anonymisert) oversikt over saker, både for å sikre likebehandling og for å kunne dokumentere det når det etterspørres i senere saker.
- Saksfremstilling bør være så utfyllende som mulig som grunnlag for at klagenemnda skal fatte riktig vedtak i saken, men også med tanke på eventuell påklaging til Felles klagenemnd.
- Forbered og avgjør sakene uten ugrunnet opphold.

---

¹ Se: <http://www.lovdata.no/all/hl-19610512-002.html> (17.2.2011)

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn

UHRs utdanningsutvalg satte i september 2008 ned en arbeidsgruppe som i mai 2009 leverte rapporten «Misligheter og irregulariteter i UH-sektoren»². Plagiering er ett av mange tema som blir tatt opp her. På møte i Utdanningsutvalget 15. september 2009 drøftet utvalget hvordan rapporten kan følges opp.

Utdanningsutvalget mente at det er behov for klare nasjonale retningslinjer når det gjelder plagiering, som så kan tilpasses lokalt. Saken ble oversendt UHRs styre som 3. februar 2010 ba Utdanningsutvalget og Bibliotekutvalget sammen nedsette en arbeidsgruppe for å lage et utkast til felles nasjonale retningslinjer/veiledninger.

En slik felles arbeidsgruppe er også en naturlig oppfølging av seminaret som Bibliotekutvalget og Utdanningsutvalget arrangerte sammen våren 2009 med tittelen: «Plagiering i UH-sektoren – felles problem felles ansvar»³.

UHRs styre påpekte i sin diskusjon at det er den enkelte institusjons ansvar å arbeide med forebygging av plagiering, men ser at det er viktig å komme med gode forslag til fellesløsninger som kan fungere som støtte og veiledning i institusjonenes arbeid.

Gruppen har hatt følgende mandat:

Gruppen skal lage et utkast til felles nasjonale retningslinjer/veiledninger for å forebygge plagiering. I tillegg er det ønskelig at gruppen kommer med generelle betraktninger rundt god kildebruk og eksempler på hvordan man i undervisnings- og eksamenssituasjonen kan legge til rette for å forebygge plagiering.

Gruppen rapporterer til Utdanningsutvalget og Bibliotekutvalget innen: 1. mars 2011.

Arbeidsgruppen har fått utsatt fristen.

Medlemmer

Prodekan for utdanning ved Det juridiske fakultet, Knut Martin Tande, UiB (leder)

Prodekan for utdanning ved Det humanistiske fakultet, Annlaug Bjørnsnøs, NTNU

Student Karen Oldervik Golmen, NSO (til 1.8.2011), og Jens Folland, NSO (fra 1.8.2011)

Spesialbibliotekar Anne-Lise Eng, HiØ

Universitetsbibliotekar Eystein Gullbekk, UiO

Fra UHR:

Sekretær for bibliotekutvalget: Sigrid Tollefsen

Sekretær for utdanningsutvalget: Rachel Glasser

---

² Se: http://www.uhr.no/documents/Korrupsjon_og_uetiske_handlinger_endelig_rapport_150509_1.pdf

³ Se: http://www.uhr.no/aktuelt_fra_uhr/plagiering_i_uh-sektoren_-_felles_problem_felles_ansvar

1.2 En helhetlig tilnærming

Arbeidsgruppen har utarbeidet overordnede anbefalinger for forebygging og håndtering av plagiering for å gi institusjonene retningslinjer og støtte i eget arbeid på dette området. Rapporten er ikke skrevet som en vitenskapelig artikkel om plagiering, men som et rådgivende dokument og et praktisk instrument med en sjekkliste til intern oppfølging for institusjonene og fagmiljøene overfor studentene.

En helhetlig tilnærming til forebygging av plagiering forutsetter god dialog mellom institusjonens ledelse, faglig og administrativt tilsatte, bibliotekjenten og studentorganisasjoner fordi alle disse delene av organisasjonen vil måtte bidra på ulike måter. Forebygging av plagiering bør bli en del av institusjonskulturen på alle nivå, men det er i siste instans et ledelsesansvar å tilrettelegge for dette.

Institusjonene skal tilby høyere utdanning som er basert på det fremste innen forskning, faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid og erfaringskunnskap⁴, og akademisk redelighet er et viktig prinsipp. Det enkelte studieprogram og det enkelte emne skal også, både ved sitt faglige og pedagogiske innhold, ha som mål å gi studentene kunnskaper, ferdigheter og kompetanse som forebygger plagiering.

Arbeidsgruppen anvender i rapporten tre ulike perspektiv som samlet bør legges til grunn når institusjonene skal arbeide videre med forebygging av plagiering:

- vitenskapelige verdier
- læring
- juridiske forhold

Rapporten inneholder forslag til tiltak for å forebygge plagiering innenfor disse tre perspektivene. Gruppen mener det er viktig å bygge kompetanse samt å skape bevissthet rundt vitenskapelige holdninger og verdier ved den enkelte institusjon over tid, samtidig som mer praktiske tiltak iverksettes.

De tre perspektivene utdypes i kapittel 2.

1.3 Hva er plagiering?

Meget forenklet kan vi si at å plagiere er å presentere andres arbeid, herunder tanker og ideer, som sitt eget. En definisjon av plagiering bør imidlertid ikke stå alene, uavhengig av kontekst.

Begrepet plagiering omfatter en rekke ulike forhold. Det mest åpenbare tilfellet av plagiering vil være en ren kopiering av andres materiale uten angivelse av kilden, der den som kopierer, bevisst tar sikte på å fremstille andres arbeid som sitt eget. En annen form for plagiering er at en benytter seg av andres materiale, men selv bearbeider materialet i noen grad. Dersom det i

---

⁴ Se: Lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven): <http://www.lovdatab.no/all/tl-20050401-015-002.html>

slike tilfeller er for mange elementer igjen fra det opprinnelige materialet i den nye bearbeidelsen, vil dette også regnes som plagiat. Et eksempel er såkalt parafrasering, der andres materiale omskrives lett, slik at de opprinnelige elementene er identifiserbare og gjenkjennelige, og der en unnlater å oppgi den opprinnelige kilden. Begge eksempler fremstår for de fleste som nokså klare tilfeller av tyveri av andres materiale.

Det er imidlertid grunn til å merke seg at plagiering også omfatter tilfeller der hensikten ikke har vært å stjele andres materiale, men kan skyldes forglemmelse eller også manglende beherskelse av reglene for kildehenvisning. I det ytre fremstår dette som tyveri av andres materiale på linje med tilfellene nevnt ovenfor. Forskjellen består i at brukeren av materialet ikke bevisst har latt være å kreditere den aktuelle kilden. Dette kan imidlertid også regnes som plagiering. For eksempel regner den sentrale klagenemnden ved mange læresteder det som plagiering dersom en student har latt en annen students materiale bli en del av egen innleveringsoppgave, eventuelt med lettere bearbeidelser, etter at man har samarbeidet i forkant av innleveringen. Selv om studenten ikke har vært direkte klar over forholdet, så representerer studentens opptreden et så markert avvik fra det forsvarlige, at det må regnes som fusk fra studentens side. Klagenemnder har også regnet det som grovt uaktsomt å glemme å foreta henvisninger til kilder som en siterer direkte fra i egen fremstilling, slik at kildene fremstår som studentens eget arbeid. Dette gjelder særlig der det dreier seg om omfattende sitering.

Studenten kan også plagiere seg selv: Når studenten helt eller delvis bruker egne tidligere innleverte arbeider i nye innleveringer, uten å oppgi det, kalles det gjerne selvplagiering. Dette er noe studenten har full anledning til å gjøre rent opphavsrettslig sett, men vil sannsynligvis være i strid med kravene som institusjonene stiller til at innleveringer skal være selvstendige og representere et nytt arbeid fra studentens side.

Eksempler på plagiering:

- klipping og liming av materiale publisert på Internett og i trykte kilder uten kildehenvisning
- lettere omarbeidelse av materiale publisert på Internett og i trykte kilder uten å oppgi kilde
- kopiering/omarbeidning av arbeider som andre studenter har levert tidligere («koking»)
- kopiering fra arbeider som studenter på annen måte har fått tilgang til fra andre studenter
- for stor tekstlikhet mellom flere studenter der det er forutsatt at alle arbeider skal være individuelle
- selvplagiering: Man presenterer eget tidligere brukt materiale (eller svært likt) som nytt

1.4 Årsaker og forebygging

Det er selvsagt mange grunner til at det plagieres. Det finnes store mengder relevant informasjon lett tilgjengelig på Internett, og fristelsene til å klippe og lime kan være store når

tiden er knapp og karakterjaget stort. Samtidig er det verdt å merke seg at den enorme informasjonstilgangen vi har i dag, gjør det lettere å oppdage plagiering: Tekstsammenlignende søk er enklere.

Hjemmeeksamen og andre skriftlige hjemmeoppgaver anvendes oftere enn før. Dette gjør kontroll vanskeligere og kan øke fristelsen til å søke lettvinde løsninger. I tillegg gir økt bruk av gruppearbeid ekstra utfordringer med hensyn til definisjon av hva som er eget arbeid.

Sannsynligvis skyldes mye plagiering rett og slett manglede opplæring i, og forståelse av, kildebruk. Det kan skyldes overgangen fra andre kulturer (videregående skole, arbeidslivet, andre land) til høyere utdanning som stiller nye, og for en del studenter, uvante krav til etterrettelig kildebruk.

Det handler om akademiske idealer, verdier og redelighet. Institusjonene har et ansvar for tidlig å formidle til sine studenter at plagiering ikke er akseptabelt. Men dette arbeidet kan ikke gjøres ved kun å vise til forskrifter og sanksjoner: Studentene bør inviteres til å diskutere grenseoppganger mellom rett og galt – grenser som kan være vanskelig å gå opp for den som er uerfaren.⁵

Med dannelse og vitenskapelige verdier som bakteppe, er det også viktig å være praktisk: Det er mange konkrete tiltak som forholdsvis enkelt kan forebygge plagiering.

Forsker og pedagog Jude Carroll har inspirert mange med sin direkte og engasjerte tilnærming til forebygging av plagiering. Hun var også hovedtaler på UHRs seminar om plagiering i 2009. Carroll snakker varmt om ulike tiltak som alle må virke sammen for best mulig effekt. I en video⁶ kan du se og høre Carroll snakke om følgende sju nøkkeltiltak (fritt oversatt):

- Sørg for å ha en felles forståelse blant ansatte og studenter av hva plagiering er.
- Redesign kurs/emner slik at studenten skal *lage* svar heller enn å *finne* svar.
- Sørg for god innføring og rettleiding i hva som forventes i høyere utdanning uavhengig av hvor du kommer fra («new game, new rules»).
- Ha tidlig opplæring i kildebruk.
- Oppmuntre til at man tar tak i – ikke ignorerer – mistanker om plagiering.
- Ha flere ulike metoder for å oppdage plagiering.
- Sørg for å ha konsekvente, transparente og ikke minst tillitvekkende prosedyrer for å håndtere plagiering.

Sammen med Jon Appelon har Carroll laget «A Good Practice Guide» som kan være til god hjelp⁷.

---

⁵ Innspill til metode: <http://www.nottingham.ac.uk/csc/academic-integrity/student/tutorial/plagiarism/where-to-draw-the-line.php>

⁶ Se: <http://www.nottingham.ac.uk/teaching/assessmentfeedback/plagiarism.aspx> (171012), lenke på høyre del av siden

⁷ Se: http://www.jisc.ac.uk/uploaded_documents/brookes.pdf

Vi kommer inn på alle disse punktene i kapittel to og tre, med unntak av en sentral metode for å oppdage plagiering som vi bare kort nevner her: Tekstgjenkjenningsprogram, også litt feilaktig kalt plagieringsprogram. Disse programmene har nok ført til at vi har fått avdekket flere plagieringssaker enn tidligere, med tilhørende økt oppmerksomhet rundt sakene i media. Det å opplyse om at slike program er i bruk, er trolig i seg selv forebyggende. Disse programmene må imidlertid håndteres med skjønn: Det er ikke nødvendigvis slik at mest mulig tekstsammenfall er det samme som at et plagieringstilfelle er mer alvorlig enn et annet med mindre tekstsammenfall. Det finnes også egne nettsteder der studenter utveksler metoder for ikke å bli fanget opp av programmene, og det er viktig at de som anvender tekstgjenkjenningsprogram er best mulig informert og oppdatert.

Å forebygge plagiering handler om dannelse i vid forstand: Å utvikle seg som menneske og bli bevisst på hva som er rett og galt. En arbeidsgruppe under UHRs utdanningsutvalg leverte i september 2011 en rapport om dannelsesaspekter i utdanning som blant annet så på dannelse gjennom sju kategorier, hvorav den ene var *etisk dannelse*:

Også kalt personlig og identitetsutviklende dannelse. Dreier seg om at det skapes en ansvarlig holdning hos studenten – og oss andre – i relasjon til enkeltmennesker, til eget yrke og samfunn, til naturen og til egne overbevisninger. Forberedelse til å møte yrkeslivet etter studiet er en side av dette, men etisk dannelse handler også om å forholde seg til den akademiske virkelighet, og til regelverket som gjelder for det å være student. UH-sektoren er delaktig i ansvaret for studentens etiske kompetanse (UHR 2011: Dannelsesaspekter i utdanning: 8).⁸

---

⁸ Se : <http://www.uhr.no/documents/DannelseRapportEndelig.pdf>

2.0 Tre tilnærminger til plagiering

Som nevnt innledningsvis mener arbeidsgruppen at det kan være konstruktivt å nærme seg temaet fra tre ulike perspektiv: vitenskapelige verdier, læring og juridiske forhold. De ulike innfallsvinklene gir forskjellige innganger til plagiering og arbeid med forebygging. Perspektivene er viktige hver for seg, men samtidig er det sentralt at universitetene og høgskolene ser dem i sammenheng.

Arbeidsgruppen anbefaler alle læresteder å ha en helhetlig plan for forebygging av plagiering som inneholder konkrete tiltak og oppfølgingspunkter. En slik plan vil være en naturlig del av institusjonens kvalitetssikringssystem.

2.1 Vitenskapelige verdier: akademisk redelighet og FoU-basert utdanning

(...) bevissthet om akademiske normer og redelighet er en del av fundamentet for all akademisk virksomhet og en av forutsetningene for god studiekvalitet og et godt institusjonelt omdømme.

(Handlingsplan for arbeidet med akademisk redelighet i utdanningen ved Universitetet i Bergen 2009–2012⁹)

Arbeidsgruppen anbefaler at alle læresteder stadfester hva institusjonenes grunnleggende holdning til vitenskapelige idealer er. Eksempler på hva som regnes som vitenskapelige idealer er selvstendighet, uavhengighet, grundighet, fullstendighet, redelighet, etterprøvbarhet og kritisk holdning/diskusjon.

Det er en sentral del av den akademiske tradisjonen å være etterrettelig og etterprøvbar i kildebruken, og dette må innarbeides som en del av den enkelte institusjons undervisningsopplegg: Selv med økt bruk av metoder for læring gjennom samarbeid skal studentene arbeide individuelt og selvstendig, og gjøre seg opp sin egen oppfatning om hva som er de sentrale momentene og kjernen i studiene. Studenten skal ikke bare gjengi det læremidlene formidler, men må foreta sine egne analyser, og utforme sin egen argumentasjon.

Kravet til individuelt, selvstendig arbeid tilsier at man identifiserer hvilke deler av fremstillingen som baserer seg på egne individuelle, selvstendige analyser, og hvilke deler av fremstillingen som representerer gjengivelse av andres materiale. Dersom studenten gjengir andre kilder, må det angis på en tydelig måte i besvarelsen, i tråd med etablert praksis i faget.

Institusjonene er gjennom lov pålagt å tilby utdanning som er basert på det fremste innen forskning, faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid og erfaringskunnskap. Gjennom en såkalt FoU-basert utdanning, skal studenten tidlig forstå hvordan kunnskap produseres, hun og han skal tilegne seg en kritisk tenkemåte og holdning til kunnskap og bli i stand til å skille mellom hva som er holdbart og mindre holdbart¹⁰.

---

⁹ Se: <http://www.uib.no/filearchive/handlingsplan-akademisk-redelighet-april-2009.pdf>

¹⁰ For mer om utdanning basert på det fremste innen forskning og faglig- og kunstnerisk utviklingsarbeid se rapporten "Utdanning + FoU = Sant" fra juli 2010: http://www.uhr.no/documents/utdanningogfou_ferdigrappport_260810.pdf

2.1.1 Vitenskapsidealer og kvalifikasjonsrammeverket

Som en følge av at vi har fått et kvalifikasjonsrammeverk for høyere utdanning (Kunnskapsdepartementet, 2009¹¹), har institusjonene fått frist til utgangen av 2012 med å beskrive forventet læringsutbytte (læringsmål) for alle studieprogram. Forventet læringsutbytte for bachelor, master og ph.d. skal knyttes til kategoriene kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse.

For å forebygge plagiering, er det viktig at bevissthet omkring vitenskapelige idealer blir en del av det forventede læringsutbyttet for studentene. Kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse knyttet til akademisk redelighet bør integreres i læringsmålene – både for hvert enkelt emne og for hele studieprogrammet.

2.1.1.1 *Et ledelsesansvar*

Arbeidet med å utarbeide læringsmålsbeskrivelser i samsvar med vitenskapelige idealer og akademisk redelighet, er et ansvar som i utgangspunktet ligger på de emneansvarlige, hver for seg og som gruppe. Likevel kan ikke institusjonens samlede bevissthet og innsats på dette punktet ivaretas og kvalitetssikres uten aktiv innsats fra institusjonens ledelse. Strategiplaner, årsplaner for undervisning og administrative rutiner må være utformet på en måte som underbygger og støtter de emneansvarliges arbeid. Særlig må de administrative rutinene knyttet til avdekking av plagiat og annet tekstsammenfall være godt utbygget.

Det bør også finne sted evaluering og kontroll av om læringsmål og strategiske mål knyttet til vitenskapsidealer og akademisk redelighet faktisk oppfylles ved institusjonen.

Arbeidsgruppen har i vedlegg 1 eksempler på strategiplan, årsplan og handlingsplan fra Universitetet i Bergen, som bygger opp under fokuset på metode, vitenskap, etikk og verdier.

2.1.2 Kulturelle ulikheter

Med økende internasjonalisering i academia møter vi andre oppfatninger om eierskap til ord og ideer enn de vi er vant til.

Det er viktig å ha kunnskap om ulike oppfatninger om originalitet og sitering når vi skal formidle institusjonens forventninger til akademisk integritet. På kort tid skal internasjonale studenter gjøres kjent med andre krav til arbeidsformer, og da er det ofte ikke nok å henvise til et informasjonsskriv. Institusjonene bør ha en egen plan for hvordan de kan ivareta studenter fra andre kulturer: Det kan være nødvendig å legge spesielt til rette for dialog rundt de mange spørsmålene og usikkerhetene som kan melde seg i møtet med en ny kultur.

Vi snakker selvsagt heller ikke bare om kulturer fra andre land og verdensdeler. I tillegg til studenter som har med seg en kultur fra videregående skole, får vi stadig flere voksne studenter som blant annet har tilbrakt år i arbeidslivet der ulike kulturer, og kanskje ukulturer, råder når det gjelder bruk av kilder.

---

¹¹ Se: http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/tema/hoyere_ utdanning/nasjonalt-kvalifikasjonsrammeverk.html?id=564809 (140312)

God og tidlig informasjon og innføring i holdninger og verdier ved egen institusjon er viktig for å markere at uansett hvor du kommer fra, er det *dette* som gjelder her – nytt spill, nye regler (jf. Jude Carrolls tiltak side 8).

2.1.3 Rollemodeller

Et viktig problem institusjoner og fagmiljø bør adressere er at studentene ikke alltid har gode rollemodeller. Det finnes dessverre mange vitenskapelige artikler og lærebøker som ikke følger grunnleggende prinsipper for kildebruk, eller som tøyser grenser for redelighet. Eksempler kan være manglende sideangivelser, bruk av sekundærkilder framfor primærkilder og kopiering av kildehenvisninger uten at disse først blir sjekket. Ofte kan det være vanskelig, og enkelte ganger kanskje umulig, å finne fram til oppgitte kilder. Utstrakt bruk av sekundærkilder kan føre til en form for det Rekdal kaller en akademisk hviskelek der man ender opp med utsagn som er markant forskjellig fra utgangspunktet – altså kilden¹².

*(...) Akademiske publikasjoner bør ha høyere krav til sannhet og korrekthet enn andre fora, og skal ikke være en boltreplass for rykter og vandrehistorier. Nøyaktige, fullstendige, korrekte, relevante og ikke minst redelige kildehenvisninger er et av de viktigste verktøyene vi har for å kunne sikre oss mot dette.*¹³.

2.2 Læring: undervisningssituasjonen og pedagogiske utfordringer

Hvordan gjenspeiler lærestedets vitenskapelige verdier seg i undervisningssituasjoner, og hvordan tilrettelegger vi for læring som forebygger plagiering?

Plagiering knyttes til studentenes læring på minst to måter:

For det første kan plagiering innebære at studenten unngår eller begrenser egen læring. I 1.3 har vi gitt en rekke eksempler på handlinger som kan karakteriseres som plagiering. Disse handlingene har det til felles at studentene begrenser sin mulighet til læring innenfor to viktige områder:

- Læring av *fagkunnskap* begrenses dersom studenten gjennom plagiering kun repeterer eksisterende kunnskap og ikke arbeider med fagstoffet på en selvstendig måte. Studenten oppnår dermed kun overfladisk kunnskap om faglige emner der det stilles krav til utvikling av forståelse og innsikt gjennom aktiv og kritisk bruk av faglitteratur.
- Plagiering begrenser også studentenes mulighet til å lære å være medlemmer av et *fagfelleskap*, både gjennom manglende trening i faglig diskusjon og gjennom manglende beherskelse av kildehenvisning som del av det faglige håndverket. Gjennom kildehenvisning og kritisk bruk av faglitteratur kan studentene best vise at de gjør fagets etos til sitt eget.

---

¹² Førsteamanuensis Ole Bjørn Rekdal, Høgskolen i Bergen, har skrevet utfyllende om dette i følgende artikler: Rekdal, Ole Bjørn. (2009). Fakta på ville veier og henvisninger hinsides fornuften. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 50(3), 367-383.

¹³ Rekdal, Ole Bjørn. (2012) En vandring på akademiske snarveier. *UNIPED*, 35(1), 58, 44-59. <https://bora.hib.no/bitstream/10049/338/1/Rekdal2012EnVandring2.pdf>

For det andre kan plagiering knyttes til studentenes manglende læring av de verdiene, ferdighetene og kunnskapene som er nødvendige for å unngå plagiering. Dette kan ha å gjøre med hvordan institusjonene tilrettelegger for studentenes læring.

Når studenter kommer til høyere utdanning, møter de ofte det de kan oppleve som konfliktfylte idealer. I academia skal de tilegne seg kunnskap basert på anerkjent forskning innen sitt fagområde, samtidig som de skal lære hvordan ny kunnskap springer ut av undersøkelse av etablert kunnskap og kritisk diskusjon av denne. De skal lære hvordan en framviser skillet mellom egen analyse og gjengivelsen av andres bidrag. Disse to sidene ved den akademiske arbeidsmåten møter studenten på flere områder i studiehverdagen. De må forholde seg til definerte pensumlistor, og de følger forelesninger der denne kunnskapen formidles fra fagets autoriteter. Samtidig forventes de å delta aktivt i undervisningen gjennom gruppediskusjoner eller gjennom aktiv utvelgelse av lesning til oppgaveskriving. Videre kan de forvente prøving både gjennom felles innleveringer og gjennom individuelle eksamener og innleveringer. Studentene møter et mangfold av undervisningsmetoder og læringsaktiviteter som alle manifesterer viktige idealer for arbeidsmåter i faget. Sammenhengen mellom disse idealene er ofte en implisitt kode studenten må knekke gjennom studiene sine.

Undervisningen bør synliggjøre sammenhengene og gi studentene tydelige nøkler.

Kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse som lærestedet forventer at studentene skal utvikle og tilegne seg, skal formuleres eksplisitt innenfor studienes programbeskrivelser/emnebeskrivelser. Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for høyere utdanning tydeliggjør dette ansvaret. Gjennom formuleringer om at studenten etter endt studieforløp skal kunne «finne, vurdere og henvise til informasjon og fagstoff og framstille dette slik at det belyser en problemstilling» (1. syklus) og «analysere og forholde seg kritisk til ulike informasjonskilder og anvende disse til å strukturere og formulere faglige resonneringer» (2. syklus), stilles det også eksplisitte krav til institusjonens plagieringsforebyggende undervisning. Dette gir enda en viktig utfordring når en skal utforme undervisningens innhold: Studiestedene må være tydelige på sammenhengene mellom krav/læringsmål, undervisningen/læringsaktivitetene og de vurderingene studentene underlegges.

I den pedagogiske litteraturen omtales dette gjerne som «constructive alignment» (som kan oversettes til avstemt undervisning på norsk) (Biggs, 2001¹⁴). I formuleringene gjengitt ovenfor ser vi i første syklus at studentene skal kunne både vurdere og henvise til fagstoff de har funnet fram til. Dersom vi tenker at ferdigheter i referanseteknikk skal vurderes *i sammenheng med* ferdigheter i å framvise en vurdering av fagstoffet, vil det være viktig å tenke gjennom hvilke aktiviteter en legger opp til for å gi studenten anledning til å utvikle disse ferdighetene og evnene. Og i forlengelsen av dette må en tenke gjennom hvordan en går fram for å vurdere hvorvidt studentene har oppnådd disse ferdighetene.

---

¹⁴ Biggs, J. (2001). The reflective institution: Assuring and enhancing the quality of teaching and learning. Higher Education, 41(3), 221-238.

Vi har påpekt at studentens studieatferd og opptreden kan avvike fra det forsvarlige, og kan være å regne som fusk uten at studenten bevisst har plagiert. Gjennom bruk av nye medier har en delingskultur befestet seg på mange områder. Respekten for tekstens opphav, som er en viktig side ved faglig praksis ved høyskoler og universiteter, er ikke nødvendigvis intuitiv for alle studentgrupper. Studiestedene må også derfor legge til rette for at studentene lærer det nødvendige håndverket og de nødvendige verdiene gjennom studiet.

Innenfor de enkelte studieprogrammene må en ta stilling til hvilke tiltak som kan gjøre undervisning og læring reelt plagieringsforebyggende. Dette må være tiltak som forhindrer at studentene begrenser sin læring gjennom ukritisk bruk av faglige kilder, og som sørger for at studentene opparbeider seg akademiske verdier og ferdigheter som gjør dem til medlemmer av fagfellesskapet. Ved lærestedene må en også være bevisst og tydelig på sammenhenger mellom læringsformer, vurderingskrav og mål for undervisningen. Det er ikke tilstrekkelig med kunnskap om regler og normer for å oppnå den ønskede atferden og de ønskede holdningene. For å utvikle ferdigheter og kompetanse knyttet til bruk av andres materiale er det viktig å gi råd og retningslinjer knyttet til selve arbeidsprosessen. Det kan også være et viktig tiltak at studenten redegjør for arbeidsprosess og sluttresultat samt får opplæringstilbud med øvelser knyttet til sitering fra, og henvisning til, andres materiale.

Lærestedene bør ha ulike tiltak for ulike nivåer i utdanningen. En fersk bachelorstudent rett fra videregående skole trenger en grunnleggende innføring i etikk og akademisk håndverk, grunnleggende opplæring i hvordan man finner fram til, vurderer og anvender relevant informasjon, opplæring i hva som regnes for plagiering samt kunnskap om opphavsrett og også informasjon om hvilke sanksjoner/straffereaksjoner lærestedet har for plagiering. Det samme kan gjelde studenter som kommer fra arbeidslivet og ikke har studert på mange år.

Avhengig av institusjonens innsats på et tidlig stadium, vil en kunne anta at studenter lenger ute i studieløpet har mer kunnskap om hva som forventes av informasjonskompetanse i en akademisk skrivekultur. Likevel vil det være viktig å ha et kontinuerlig fokus på etikk og idealer for vitenskapelig arbeid gjennom hele studiet. Grenseoppgangen for hva som er tillatt og ikke tillatt kan diskuteres for å få en utvidet bevissthet om hva plagiering er.

De følgende punktene er noen tiltak som institusjonen eksplisitt bør ta stilling til ved planlegging og gjennomføring av sine studieprogram og emner:

- Kommuniser vitenskapelige verdier innenfor fagtradisjoner til studentene.
- Tydeliggjør rådende kultur for kildebruk og kildehenvisninger.
- Integrer kildebruk sømløst i undervisningen, for eksempel ved å vise til kildene til forelesningen og diskutere disse underveis.
- Ha tydelige arbeidskrav som nødvendiggjør selvstendige søk etter faglitteratur og kilder.
- Ha samtaler med studenten der det blant annet redegjøres for arbeidsprosessen.
- Gi oppgaver som formuleres på måter som får studentene til å gjøre sine egne selvstendige vurderinger, og som det ikke er opplagt å finne ferdige svar på gjennom

nettsøk. Eller sagt med den mye brukte eksperten på forebyggingsarbeid Jude Carrolls ord: «Assignments that say: *Make an answer not Find an answer*»¹⁵.

- Meddel studenten tydelig hva som forventes av selvstendig arbeid i ulike lærings- og vurderingsformer. I gruppearbeid bør det gis klare retningslinjer for arbeidet: Gruppearbeid innebærer for eksempel et felles ansvar for prosjektet/oppgaven der deling av ideer, fremgangsmåter og forskning inngår. Selve innleveringen skal være et selvstendig arbeid og skrives individuelt, eller det må foreligge klare retningslinjer for innlevering av fellesarbeid¹⁶.
- Utnytt og bygg videre på tilgjengelig kompetanse: Integrer bibliotekene som støttespillere i studentenes læring, for eksempel gjennom å integrere kurs innen informasjonskompetanse i studieprogrammene.
- Gjør kildebruk til en eksplisitt del av vurderingsgrunnlaget ved skriftlige innleveringer.
- Gi oppgaver der sitering og selvstendighet er selve målet med oppgaven.

2.3 Juridiske forhold

Utvikling av god studiekvalitet forutsetter at denne typen kompetanse blir en integrert del av læringsmålene for emner og studieprogram. Det er imidlertid på sin plass å gjøre oppmerksom på at en i dette arbeidet også forholder seg til ulike former for lovverk, blant annet åndsverklovens regler om opphavsrett og universitets- og høyskolelovens regler om konsekvenser av fusk fra studenters side. Dersom studenter mistenkes for plagiering, må den enkelte institusjon følge forvaltningslovens regler om saksbehandling.

Arbeidsgruppen ønsker på bakgrunn av dette også å gjøre rede for de juridiske sidene ved plagiering, inkludert en beskrivelse av saksgangen når plagiering er et faktum (se kap.3). Arbeidsgruppen mener grundig og korrekt informasjon til studentene om plikter, rettigheter og sanksjonsmuligheter, og at den enkelte institusjon følger opp disse punktene i sine rutiner, vil kunne virke forebyggende på plagiering.

For en oppstilling av aktuelt lov- og regelverk med lenker, se vedlegg 3.

2.3.1 Nærmere om åndsverklovens regler og forholdet til de vitenskapelige idealer

Det følgende er basert på notatet «Krav til skriftlige arbeider på masterstudiet i rettsvitenskap ved Det juridiske fakultet i Bergen» vedlegges separat, se vedlegg 1.

Etter åndsverkloven fra 1961 har den som skaper et åndsverk enerett til å eksemplarfremstille¹⁷ eller tilgjengeliggjøre verket, jf. åndsverklovens § 2, 1. ledd. Den som har skapt verket, har det som betegnes som opphavsretten til verket. Eksempler på åndsverk som omfattes av åndsverkloven er litterære, vitenskapelige og kunstneriske verk. Som

---

¹⁵ Hentet fra en presentasjon Jude Carroll hadde på UMB (ark 15) i 2009:

http://www.umb.no/statisk/kvalitetssikring/andres_presentasjoner_info/JCarrollUMB300909.pdf (11.5.12)

¹⁶ Et eksempel på dette er dokumentet «Krav til skriftlige arbeider på masterstudiet i rettsvitenskap ved Det juridiske fakultet i Bergen» som legges ut til alle studenter ved Det juridiske fakultet ved Universitetet i Bergen, se vedlegg 1.

¹⁷ Eksempler på eksemplarfremstilling: Avskrift, fotografi, videoopptak, kopiering, trykking, avstøpning, innspilling, filmopptak og innlesning

åndsverk regnes for eksempel lærebøker, tidsskriftsartikler, besvarelser av kursoppgaver og de fleste andre skriftlige arbeider, dataprogram samt kunstneriske uttrykk som fotografi og billedkunst. Også muntlige framføringer, som for eksempel forelesninger, er åndsverk.

Et grunnleggende element er at en må kjenne til de rettslige reglene som gjelder for plagiat og retten til å bruke andres materiale slik de fremgår av åndsverkloven¹⁸. I forlengelsen av dette, og delvis sammenfallende, finnes det vitenskapelige idealer for bruk av andres materiale som må ivaretas, og som studenten må ha kunnskap om. Både lærere og studenter bør ha et visst nivå av kunnskap om dette som grunnlag for utvikling av ferdigheter og kompetanse knyttet til bruk av andres materiale.

Det må stilles krav til presise sitater og referanser når en bruker andres materiale allerede ut fra de vitenskapelige idealene. Det er imidlertid viktig at studentene i tillegg gjøres oppmerksom på at det vil kunne representere et lovbrudd ikke å følge opp dette punktet. Og det er selvsagt et institusjonelt ansvar, og særlig et ledelsesansvar, å sikre studentene de ferdighetene og den kompetansen som er nødvendig for å unngå lovbrudd både i studietiden og i det senere yrkeslivet.

Det nærmere innholdet i den opphavsrettslige eneretten, og den rettslige bakgrunnen for kravene til sitat- og referanseteknikk, er at en uten samtykke fra den som har skapt verket (opphavsperson), bare kan anvende verket i den utstrekning åndsverklovens kapittel 2 åpner for det. Og uansett om en har fått samtykke til å bruke verket, eller om en benytter seg av de lovbestemte unntakene fra enerettene i kapittel 2, så må en alltid navngi opphavspersonen når en anvender verket, jf. åndsverklovens § 3, 1. ledd.

En særlig sentral bestemmelse i åndsverklovens kapittel 2 er retten til å sitere andres verk, jf. åndsverklovens § 22. Bruk av sitater krever ikke samtykke dersom verket er offentliggjort, men siteringen må alltid skje i samsvar med "god skikk". I dette ligger det at en ikke må gjengi for mye av andres verk gjennom sitatretten. På den annen side må sitatet heller ikke være så begrenset i omfang, at sitatet gir en misvisende fremstilling av hva opphavspersonen samlet sett har gitt uttrykk for i sitt verk. Presisjon er viktig: Det kreves at man presist angir hva som er sitat og hva som ikke er det, og at man presist angir hva kilden heter, og hvem som er opphavsmann.

Dersom en anvender andres åndsverk i ens egen fremstilling uten at det faller inn under unntakene i åndsverklovens kapittel 2, handler en i strid med eneretten i åndsverklovens § 2, så sant en er innenfor vernetiden for verket, dvs. 70 år etter opphavspersonens død, jf. åndsverklovens § 40. Merk at kravet til navngiving etter åndsverkloven § 3 aldri opphører, selv om vernetiden ellers er utløpt. Dersom en først er utenfor unntakene i kapittel 2, vil det være et brudd på åndsverklovens § 2, selv om en navngir opphavspersonen i samsvar med åndsverklovens § 3. Navngivelse etter § 3 er et krav i tillegg til overholdelse av § 2.

---

¹⁸ Se: <http://www.lovdatab.no/all/hl-19610512-002.html> (170211)

Merk at en lettere omskriving av en annens forfatters formuleringer (såkalt parafrasering), uten henvisning til det verket som en omskriver, er regnet som plagiat etter åndsverklovens § 4. I slike tilfeller er det så mye igjen av formuleringene fra det opprinnelige verket, at det regnes som en krenkelse av opphavsretten å omskrive uten å angi kilden.

Brudd på reglene i åndsverkloven er sanksjonert med straff, erstatning og andre sanksjoner, jf. åndsverklovens kapittel 7. Dette er altså regler som en må forholde seg til, uansett i hvilken sammenheng en bruker (eller planlegger å bruke) andres materiale.

Åndsverkloven beskytter bare den nærmere utformingen av ideer, dvs. det tekstlige (eller visuelle etc.) uttrykket, ikke ideen i seg selv. Vitenskapsidealene som universitetets og fakultetets virksomhet bygger på, tilsier imidlertid at en går lengre i å henvisne til andres materiale enn det åndsverkloven angir. Studentene må av hensyn til akademisk redelighet også angi kilder som en henter ideer fra eller baserer sine ideer på, selv om disse kildene bare er brukt som et utgangspunkt for egen videre selvstendig bearbeidelse av ideene. Et eksempel på en konkretisering av i hvert fall noen av disse idealene og hva de krever, er de forskningsetiske retningslinjene fra Nasjonal forskningsetisk komité for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi, jf. særlig punkt 28-30:

<http://www.etikkom.no/no/Forskningsetikk/Etiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/Forord/>

Vitenskapsidealene stiller også strengere krav til sitering enn det åndsverkloven gjør (og det er vitenskapsidealene som blir håndhevet av klagenemndene). Etter åndsverkloven kan det neppe alltid oppstilles et krav om en nøyaktig henvisning til den siden i verket hvor sitatet er hentet. Men ut fra det vitenskapelige idealet om etterprøvbarehet er det grunn til å stille krav om sidehenvisning til et anvendt verk.

3.0 Saksgang i plagieringssaker – når mistanke er vekket

Det kan være grunn til å gå nærmere inn på hvilke krav som må stilles til saksbehandling i forbindelse med saker om tekstsammenfall, både fordi det er lovpålagte krav, og fordi det kan virke forebyggende mot plagiering at institusjonene som en del av sin kvalitetssikring:

- ha gode (konsekvente, transparente og tillitvekkende) rutiner i forbindelse med plagieringssaker
- opplys studenter og ansatte om rutinene
- sørg for at rutinene blir fulgt

Ved mangelfulle rutiner risikerer man å få saker avvist på grunn av andre forhold enn selve forseelsen (som for eksempel manglende informasjon til studenten).

Konsekvente og transparente rutiner som studenter og ansatte har tillitt til, vil også bidra til en kultur der man ikke vegrer seg for å ta plagiering på alvor og der man melder fra når mistanke om plagiering oppstår.

Alle institusjoner er pålagt å ha en klagenemnd (jf. [UH-loven § 5.1](#)). I tillegg har vi en [Felles klagenemnd](#) som ble virksom fra 2006. Felles klagenemnd behandler i hovedsak klagesaker som vedrører annullering av eksamen, utestenging og bortvisning, utestenging grunnet straffbare forhold – politiattest, og utestenging etter skikkethetsvurdering. Vedtakene er endelige¹⁹, og vil kunne være retningsgivende for vurderingene som klagenemndene ved institusjonene gjør. I forvaltningsloven (§ 34, 3. ledd, 1. setning) heter det: «Vedtaket kan ikke endres til skade for klageren, med mindre dennes interesser finnes å måtte vike for omsynet til andre privatpersoner eller offentlige interesser.» I praksis betyr det at terskelen for å omgjøre vedtak til ugunst for klager i saker som gjelder plagiering er svært høy.

I 2010 behandlet Felles klagenemnd 41 saker²⁰, hvorav 28 handlet om plagiering og ulovlig samarbeid ved innlevering. Fire av underinstansenes vedtak ble opphevet, og fem fikk reaksjonen nedsatt. Der underinstansens vedtak endres eller oppheves oppgis årsaker som sen saksgang, mangelfulle begrunnelser, mangelfull informasjon om opplæring i informasjonskompetanse og saksbehandlingsfeil. I 2011 behandlet Felles klagenemnd 51 saker²¹, hvorav 25 handlet om plagiering og ulovlig samarbeid. Én sak ble opphevet og i tre saker ble utestegningsperioden redusert. Bare én av disse skyldtes saksbehandlingsfeil i underinstans. Det er tidlig å konkludere, men kanskje har mange institusjoner nå fått bedre rutiner på plass for håndtering av plagiering?

---

¹⁹ Vedtakene er endelige i forvaltningssammenheng, men kan bringes inn for tingretten for rettslig prøving.

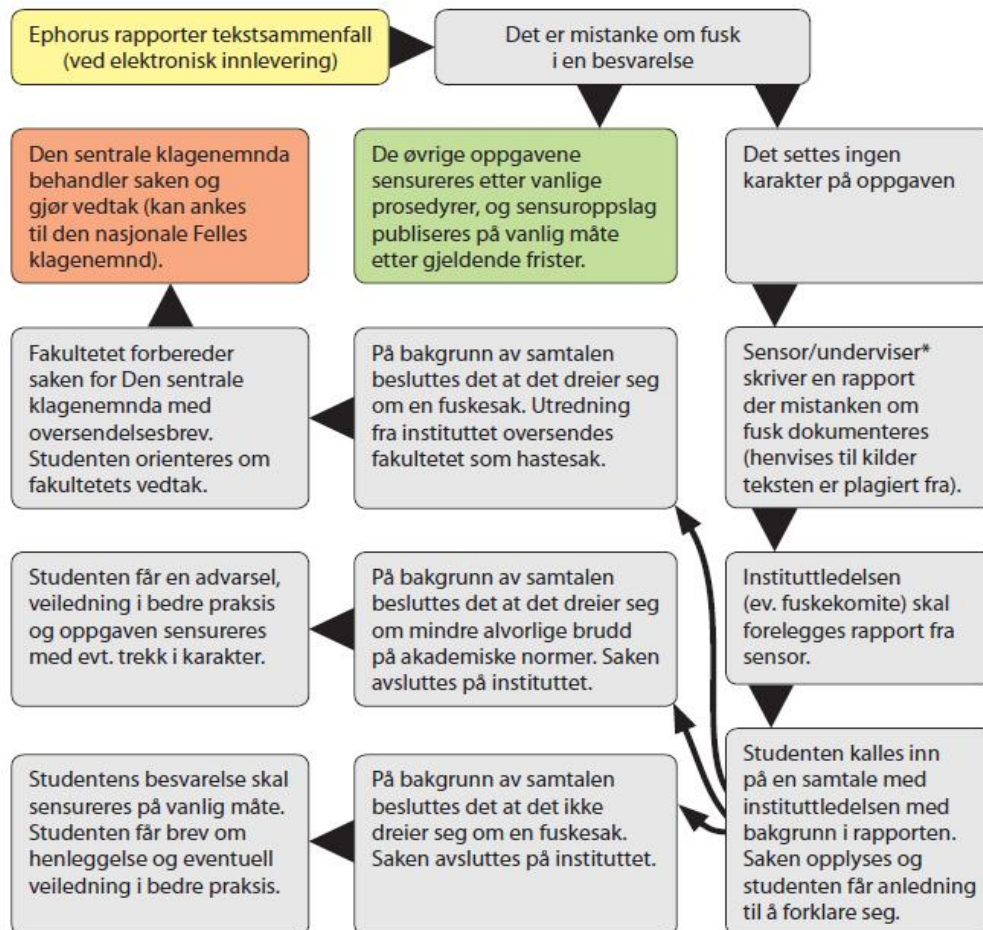
²⁰ Vedtak 2010: http://www.samordnaopptak.no/info/mer/felles_klagenemnd/vedtak/vedtak10.html

²¹ Vedtak 2011: http://www.samordnaopptak.no/info/mer/felles_klagenemnd/vedtak/vedtak11.html

Universitetet i Bergen har utviklet et flytskjema, se figur 1, som er en god illustrasjon på hvordan mistanke om fusk kan behandles²².

Flytskjemaet er gjengitt med tillatelse fra UiB. Gulfargen markerer at rubrikken ikke alltid er med i flyten. De to andre stedene der det er brukt andre farger enn grått er steder der prosessen er avsluttet.

Figur1: Hvordan kan mistanke om fusk behandles?

* Med underviser menes alle som er i kontakt med studenter i undervisningssammenheng.

Det juridiske fakultet ved Universitetet i Bergen har utarbeidet en oversikt som utdyper denne saksgangen, og er også et godt eksempel på lokal tilpasning av sentrale retningslinjer, se vedlegg 4.

²² Flytskjemaet er en del av brosjyren: «ABC ved mistanke om fusk – En veiledning for ansatte ved UiB»: http://www.uib.no/ua/dokumenter/studiekvalitet/ABC-Fusk_nor.pdf

Høgskolen i Sør-Trøndelag (HiST) har laget en tabell, se vedlegg 5, som viser saksgangen gjennom hele prosessen, fra mistanke om fusk opp til Felles klagenemnd og til slutt Tingretten. Tabellen kan tilpasses egen institusjon og fungere som en slags «huskeliste» for å unngå saksbehandlingsfeil.

Det er mye å huske på fra mistanke er vekket og underveis i saken. Vi tror flytskjemaene fra UiB og tabellen fra HiST vil være til god hjelp når egne retningslinjer skal utmeisles.

Her er noen punkter vi mener det er spesielt viktig å huske på for å sikre god saksbehandling:

- Sørg for å ha gode prosedyrer for hele saksgangen fra mistanke vekkes til ev. behandling i Felles klagenemnd – se for eksempel UiBs flytskjema s. 20, og Høgskolen i Sør-Trøndelag sin saksgang i vedlegg 3.
- Alle saker om (mulig) fusk er å anse som sensitive studentsaker og skal behandles og arkiveres deretter, jf. forvaltningsloven § 13 første ledd nr 1. (For unntak fra offentlighet henvises slik: «Ofll. § 13 første ledd, jf. fvl. § 13 første ledd nr. 1»)
- Vær rask med å kartlegge situasjonen og sikre dokumentasjon.
- Journalfør all dokumentasjon.
- Sørg for god og dokumentert informasjon fra alle parter: Studenten får anledning til å forklare seg, og lærestedet informerer grundig om krav til korrekt bruk av kilder, avdekkete uregelmessigheter, videre saksgang, konsekvenser og rettigheter.
- Legg stor vekt på likebehandling: Sørg for (anonymisert) oversikt over saker, både for å sikre likebehandling og for å kunne dokumentere det når det etterspørres i senere saker.
- Saksfremstilling bør være så utfyllende som mulig som grunnlag for at klagenemnda skal fatte riktig vedtak i saken, men også med tanke på eventuell påklaging til Felles klagenemnd.
- Forbered og avgjør sakene uten ugrunnet opphold.

Vedlegg 1 Krav til skriftlige arbeider på masterstudiet i rettsvitenskap ved det juridiske fakultet i Bergen

Gjengitt med tillatelse fra Universitetet i Bergen

KRAV TIL SKRIFTLIGE ARBEIDER PÅ MASTERSTUDIET I RETTSVITENSKAP VED DET JURIDISKE FAKULTET I BERGEN

Sammendrag

Dette innledende sammendraget dekker ikke absolutt alle punkter i dokumentet. Du må derfor gjøre deg kjent med hele teksten i dette dokumentet. Les gjerne teksten flere ganger, og vend tilbake til den underveis i studiet.

Skriftlige arbeider betyr i dokumentet her arbeidsgruppeoppgaver og storgruppeoppgaver (1.-3. år), obligatoriske kursoppgaver (1.-4. år), ulike former for obligatoriske oppgaver på spesialemner, hjemmeeksamener og masteroppgaver.

Juss er et akademisk studium, og skrivning av ulike oppgaver er en akademisk kjerneaktivitet. For dette gjelder det regler, og regelbrudd har konsekvenser. Reglene bygger dels på lovgivning, herunder formelle regler og retningslinjer gitt av fakultetet, dels på etablerte akademiske tradisjoner. I tillegg står kravene om skrivning av oppgaver meget sentralt i de pedagogiske prinsippene som ligger under masterprogrammet. I korthet er hovedformålet å fremme læring og kompetanse.

Det stilles faglige minstekrav til kvaliteten i obligatoriske oppgaver. Dette gjelder både framstillingsform og metode. Ophavsrettslige og akademiske regler for fremstilling, stiller krav til redelighet og presisjon i bruken av kilder: Du skal gi presise og utfyllende referanser hver gang du siterer eller parafraiserer tekster som kommer fra andre, enten det er lovtekster, forarbeider, litteratur eller annet. Dokumentet gir henvisninger til veiledninger om dette. I tillegg må ikke kildegjengivelsene utgjøre en for stor del av teksten; det er dine egne, selvstendige analyser og konklusjoner basert på kildene som er det sentrale i studiet. Du må selv finne fram til hvilke teknikker og arbeidsmåter som passer bra for deg, men i dokumentet gis det råd om enkelte metoder som ofte vil være uheldige og gir forhøyet risiko for underkjenning eller andre sanksjoner.

I dokumentet går det inn på kravene til kommentering og bruk av egne, tidligere oppgaver når kurs blir gjentatt. Det er ikke anledning til å bruke gamle oppgaver om igjen, men en rimelig grad av likhet aksepteres, så lenge retningslinjene i dokumentet er fulgt.

Alle obligatoriske skriftlige arbeider blir kontrollert. Dersom det er uregelmessigheter i kildebruken, eller selvstendigheten er for liten, kan oppgaven bli underkjent. I alvorligere tilfeller kan det bli fremmet fuskesak, som kan ende med annullering av kurset og eksamen, slik at du må ta hele kurset om igjen. Det kan også bli vedtatt utestenging (utvisning) for ett eller to semestre.

*****

1. Skriftlige arbeiders rolle i studentenes læreprosess på fakultetet

En sentral del av kvalitetsreformen slik den er gjennomført ved vårt fakultet, er at studentene som en del av læreprosessen på studiet skal levere inn en rekke selvstendige, skriftlige arbeider. Det dreier seg om innlevering av besvarelser av arbeidsoppgaver levert i Kark på 1.-3. studieår, obligatoriske kursoppgaver på 1.-4. studieår, hjemmeeksamener, obligatoriske skriftlige arbeider på spesialemner og mastergradsoppgaven avslutningsvis på 5. studieår.

Gjennom de ulike innleverte skriftlige arbeidene, og andres kommentering av disse, skal den enkelte student få nærmere kunnskap om innholdet i rettsreglene på det aktuelle rettsområdet, metodekunnskap og -ferdigheter (kunnskap om og anvendelse av de rettskildene som angir innholdet i rettsreglene) og ferdigheter når det gjelder fremstilling (struktur, presisjon og klarhet). På denne måten utgjør skriftlige arbeider selve ryggraden i studieopplegget ved Det juridiske fakultet i Bergen. Det er derfor viktig at studentene kjenner til hvilke krav som stilles til arbeidet med skriftlige innleveringer. Det er disse kravene det skal gjøres rede for i det følgende.

Særlig om arbeidsgruppeoppgaver

I forkant av arbeidet med den skriftlige utformningen av den enkelte arbeidsoppgave, forventes det av deg som student at du har gjort en innsats som gjør at du er forberedt på skriveprosessen. Du skal ha vært på forelesninger, lest lærebøkene innenfor det aktuelle faget, forberedt deg til arbeidsgruppen hvor arbeidsoppgaven skal behandles, og diskutert arbeidsoppgaven på arbeidsgruppemøtet. På denne måten får du anledning til å sette sammen ditt eget bilde av rettstilstanden, og gjøre deg opp din egen mening om hvordan konkrete juridiske problemstillinger skal løses. Dette kalles i pedagogisk sammenheng for sosial konstruktivisme, og innebærer at man setter sammen og bygger opp (konstruerer) sin kunnskap ved å inngå i et større sosialt faglig fellesskap.

Selv om studiet på denne måten har et kollektivt tilsnitt, skal den enkelte students besvarelse av arbeidsgruppeoppgaven og andre skriftlige oppgaver på studiet, være et individuelt og selvstendig arbeid. Du skal altså ikke samarbeide med andre studenter under selve skriveprosessen, og heller ikke benytte besvarelser, notater eller annet skriftlig materiale som andre studenter har utarbeidet. Gjennom dette kravet sikrer fakultetet seg at studentene tilfredsstiller kravet til selvstendighet, slik tilbakemeldinger og kommentarer på skriftlige arbeider, samt fakultetets godkjenning av kursgjennomføringen, bygger på studentens egne prestasjoner.

Særlig om fjerde og femte studieår

På fjerde og femte studieår skal du ikke delta på arbeidsgrupper eller storgrupper, og det blir dermed færre innleveringer av skriftlige besvarelser. Du skal imidlertid skrive obligatoriske kursoppgaver innenfor alle emnene på fjerde studieår, og det samme gjelder en rekke spesialemner. Kravene som stilles til disse oppgavene er av samme art som for arbeidsgruppeoppgaver.

Masteroppgaven på 5. studieår representerer det skriftlige arbeidet fra studentenes side som det stilles aller strengest krav til, når det gjelder å overholde de reglene som gjennomgås i det følgende. Med denne oppgaven nærmer en seg rettsforskerens arbeidsmetode, med særlig høye akademiske krav til fremstillingen.

2. Generelt om krav til skriftlige arbeider på jusstudiet

All juridisk fremstilling og argumentasjon i jusstudiet må ta utgangspunkt i juridisk metode, slik metoden blir presentert i rettskilde- og metodelærekursene og i de øvrige kurs.

Rettskildeprinsippene, som er utledet av rettspraksis over tid, styrer utvelgelsen av relevante rettskildefaktorer, hvordan en trekker slutninger fra disse faktorene, og hvordan en harmoniserer eller avveier slutningene, før en kommer frem til det endelige tolkningsresultatet. Det innebærer at også du som student må argumentere juridisk innenfor den rammen som rettskildeprinsippene representerer.

I tillegg til å følge rettskildeprinsippene, må du som student henviser til lover, forarbeider, dommer og annet rettskildemateriale, på den måten som er angitt i punkt 4.1 i dokumentet "Referanseteknikk". Kravet om kildehenvisninger bygger på vitenskapelige idealer som krever selvstendighet, grundighet, helhet, balanse, etterprøvbarehet og kritisk holdning av den som utfører analytisk virksomhet, inkludert juridisk argumentasjon og analyse. Kravet om grundighet og etterprøvbarehet tilsier at du ikke bare henter og anvender argumenter fra ulike kilder, men at du også angir nøyaktig hvilke kilder du anvender, og hvor i kildene du henter argumentene fra. Uten slike kildehenvisninger, oppfyller ikke det skriftlige arbeidet minstekravene til akademisk kvalitet.

De vitenskapelige idealene om selvstendighet og etterprøvbarehet tilsier også at du som student skiller klart mellom dine egne og andres bidrag i den juridiske argumentasjonen eller analysen. Dette betegnes ofte som et krav om akademisk redelighet. Det gjelder egne retningslinjer for kildehenvisninger til andre forfatteres materiale som du anvender i ditt eget arbeid, jf. punkt 4.2 [sett inn hyperlenke] i dokumentet "Referanseteknikk". På dette punktet følger også lovgivningen langt på vei opp de vitenskapelige idealene, gjennom de begrensningene i bruk av andre forfatteres materiale som følger av åndsverkloven av 12. mai 1961 nr. 5. De vitenskapelige idealene er imidlertid strengere enn åndsverkloven, noe det gjøres nærmere rede for nedenfor i punkt 4.

3. Nærmere om kravet om at det skal foreligge et individuelt, selvstendig arbeid fra den enkelte students side

Det juridiske fakultet i Bergen ønsker å fremme sentrale akademiske og vitenskapelige idealer gjennom arbeidet med alle skriftlige arbeider i studiet. Disse idealene tilsier en bestemt arbeidsprosess som kort skal beskrives i det følgende.

Hver enkelt student skal arbeide individuelt og selvstendig med sine rettslige analyser. En slik analyse innebærer at en identifiserer de relevante rettslige spørsmålene, og danner seg sin egen oppfatning om hva som er de sentrale argumentene for og mot en bestemt løsning i forbindelse med et rettsspørsmål, med utgangspunkt i det foreliggende rettskildematerialet og de faktiske forhold. Det er ikke tilstrekkelig at du bare gjengir innholdet i lovtekst, lovforarbeider, rettspraksis eller juridisk litteratur, eller gjengir elementer fra faktum, uten din egen bearbeidelse av materialet. Du må foreta din egen selvstendige analyse, og utforme din egen selvstendige argumentasjon. Først da arbeider du

individuelt og selvstendig med materialet, og først da hviler din argumentasjon og konklusjon på et forsvarlig grunnlag.

Kravet til et individuelt, selvstendig arbeid tilsier også at du klart identifiserer hvilke deler av teksten som baserer seg på dine egne individuelle, selvstendige juridiske analyser, og hvilke deler som representerer gjengivelse av det foreliggende rettskildematerialet. Dersom du gjengir lovtekst, lovforarbeider, rettspraksis eller andre kilder, må det angis på en tydelig måte i besvarelsen, med anførselstegn og kildehenvisninger. Det samme gjelder juridisk eller annen litteratur: Du må henviser på en presis måte. Det er en sentral del av den akademiske tradisjonen å være etterrettelig og etterprøvbare i kildebruken, jf. det som er skrevet om dette foran i punkt 2.

Studentene må være klar over at selv riktig angitte sitater fra ulike kilder, kan ta så mye plass i en besvarelse at besvarelsen som helhet ikke oppfyller krav til selvstendighet. Det vil kunne være tilfellet dersom sitatene er så dominerende i det skriftlige arbeidet, at din egen selvstendige argumentasjon og analyse ikke vises igjen i teksten.

Selv om det er meget viktig at kildehenvisningene er korrekte, fullstendige og presise, gir det alene ikke en god juridisk fremstilling. Ut fra vitenskapsidealene forventes det en mest mulig dekkende og fylldig analyse av det aktuelle rettsspørsmålet. Analysen skal basere seg på en grundig, fyllestgjørende og balansert behandling av det aktuelle rettskildematerialet i lys av det konkrete forholdet som vurderes. Denne grundigheten og balansen skal vises igjen i din egen selvstendige argumentasjon. Det er for eksempel ikke tilfredsstillende dersom du argumenterer eller analyserer ensidig, uten å ta i betraktning og presentere argumenter i motsatt retning. Selv om du skulle være personlig overbevist om at et bestemt argument er avgjørende, må du også presentere andre argumenter. Engasjement er positivt, men de vitenskapelige idealene krever at du også er helhetlig og balansert i argumentasjonen.

Å ta standpunkt til hva som er innholdet i rettsreglene er forbundet med stort alvor, særlig i konkrete saker, et alvor også du som student må ta innover deg når du argumenterer juridisk. Gjennom sine konklusjoner treffer jurister avgjørelser av stor betydning for enkeltpersoner, bedrifter, det offentlige og for samfunnet, og da må avgjørelsene være så godt og balansert begrunnet som overhodet mulig, basert på anerkjente rettskilder, anerkjent juridisk metode, og en best mulig forståelse av faktum i saken.

4. Forholdet mellom vitenskapelige idealer og opphavsrett

Etter åndsverkloven fra 1961 har den som skaper et åndsverk enerett til å eksemplarfremstille eller tilgjengeliggjøre verket, jf. åndsverklovens § 2, 1. ledd. Den som har skapt verket, har det som betegnes som opphavsretten til verket. Som åndsverk regnes lærebøker, tidsskriftsartikler, besvarelser av kursoppgaver og de fleste andre skriftlige arbeider. Også muntlige framføringer, som for eksempel forelesninger, er åndsverk.

Ovenfor under punkt 2 og 3 er det oppstilt et krav om presise sitater og referanser når en bruker andres materiale. Det nærmere innholdet i den opphavsrettslige eneretten, og den rettslige bakgrunnen for kravene til sitat- og referanseteknikk, er at en uten samtykke fra den som har skapt verket (opphavsmannen), bare kan anvende verket i den utstrekning åndsverklovens kapittel 2 åpner for det. Og uansett om en har fått samtykke til å bruke verket, eller om en benytter seg av de

lovbestemte unntakene fra enerettene i kapitel 2, så må en alltid navngi opphavsmannen når en anvender verket, jf. åndsverklovens § 3, 1. ledd.

En særlig sentral bestemmelse i åndsverklovens kapitel 2 er retten til å sitere andres verk, jf. åndsverklovens § 22. Bruk av sitater krever ikke samtykke dersom verket er offentliggjort, men siteringen må alltid skje i samsvar med "god skikk". I dette ligger det at en ikke må gjengi for mye av andres verk gjennom sitatretten. På den annen side må sitatet heller ikke være så begrenset i omfang, at sitatet gir en misvisende fremstilling av hva opphavsmannen samlet sett har gitt uttrykk for i sitt verk.

Dersom du anvender andres åndsverk i din egen fremstilling uten at det faller inn under unntakene i åndsverklovens kapitel 2, handler du i strid med eneretten i åndsverklovens § 2, så sant en er innenfor vernetiden for verket, dvs. 70 år etter opphavsmannens død, jf. åndsverklovens § 40. Merk at kravet til navngiving etter åvl. § 3 aldri opphører, selv om vernetiden ellers er utløpt. Dersom du først er utenfor unntakene i kapitel 2, vil det være et brudd på åndsverklovens § 2, selv om du navngir opphavsmannen i samsvar med åndsverklovens § 3. Navngivelse etter § 3 er et krav i tillegg til overholdelse av § 2.

Merk at en lettere omskriving av en annens forfatters formuleringer (såkalt parafrasering), uten henvisning til det verket som en omskriver, er regnet som plagiat etter åndsverklovens § 4. I slike tilfeller er det så mye igjen av formuleringene fra det opprinnelige verket, at det regnes som en krenkelse av opphavsretten å omskrive uten å angi kilden.

Brudd på reglene i åndsverkloven er sanksjonert med straff, erstatning og andre sanksjoner, jf. åndsverklovens kapitel 7. Dette er altså regler som en må forholde seg til, uansett i hvilken sammenheng en bruker (eller planlegger å bruke) andres materiale. Retningslinjene for henvisning til lærebøker og annet skriftlig materiale i punkt 4.2 i dokumentet "Referanseteknikk", dreier seg altså i en viss utstrekning om å overholde norsk lov. Som jusstudenter og fremtidige jurister, har studentene ved Det juridiske fakultet i Bergen en særskilt forpliktelse til å være seg bevisst dette forholdet.

Åndsverkloven beskytter bare den nærmere utformingen av idéer, dvs. det tekstlige (eller visuelle etc.) uttrykket, ikke idéen i seg selv. Vitenskapsidealene som universitetets og fakultetets virksomhet bygger på, tilsier imidlertid at en går lengre i å henvise til andres materiale enn det åndsverkloven angir. Som det fremgår av dokumentet "Referanseteknikk", jf. punkt 4.2.2.5, så må du av hensyn til akademisk redelighet også angi kilder som du baserer dine ideer på, selv om disse kildene bare er brukt som et utgangspunkt for din videre selvstendige bearbeidelse av ideene.

Vitenskapsidealene stiller også strengere krav til sitering enn det åndsverkloven gjør. Etter åndsverkloven kan det neppe oppstilles et krav om en nøyaktig henvisning til den siden i verket hvor sitatet er hentet. Men ut fra det vitenskapelige idealet om etterprøvbarehet, krever en i juridisk sammenheng så nøyaktige henvisninger, jf. punkt 4.2.2.2 i "Referanseteknikk".

Som et siste poeng når det gjelder forholdet mellom vitenskapsidealene og opphavsrett, kan det nevnes at offentlig materiale som lovtekst, forarbeider og rettspraksis, ikke har beskyttelse etter åndsverkloven, jf. åndsverklovens § 9. Etter loven står en altså fritt til å benytte og sitere denne typen materiale, uten samtykke og uten kildehenvisning. I akademisk sammenheng, og ut fra

vitenskapsidealene, stilles det imidlertid store krav til nøyaktighet og grundighet også når det gjelder slike henvisninger, jf. foran i punkt 2 og i punkt 4.1 i "Referanseteknikk".

5. Fakultetets faglige kontroll med at kravene til individuelt, selvstendig arbeid er oppfylt

Arbeidsgruppelederne og storgruppelederne kan gjennom sin kommentering av arbeidsgruppebesvarelser avdekke at en besvarelse ikke oppfyller de kravene til skriftlige arbeider som vi har angitt foran. I forbindelse med obligatoriske kursoppgaver er det oppgaveretteren eller den kursansvarlige (gjennom sin nivåkontroll) som kan avdekke slike forhold, mens det i forbindelse med en hjemmeeksamen eller en masteroppgave, vil være sensorene eller den kursansvarlige (igjen gjennom sin nivåkontroll). Manglende individuell, selvstendig innsats kan også avdekkes gjennom stikkprøver fra arbeidsgruppelederens, storgruppelederens eller den kursansvarliges side.

Om minstekravene til en besvarelse er oppfylt, vil bygge på en skjønnsmessig vurdering. Det er alltid den kursansvarlige som tar den endelige avgjørelsen i dette henseendet.

Ingen studenter som tar på alvor det som er skrevet foran i punktene 1 til 4 om kravene til skriftlige arbeider, og om ivaretagelsen av akademiske idealer i prosessen, vil risikere at besvarelsene blir underkjent på faglig grunnlag.

Derimot vil studenter som ikke har et bevisst forhold til sin egen arbeidsprosess, eller som spekulerer i å finne den nedre grensen for hva som kan godkjennes som et individuelt, selvstendig arbeid, løpe en stor risiko for å få sin besvarelse underkjent på faglig grunnlag.

Fakultetet vil på det sterkeste advare mot at man fokuserer på hva som er minstekravene til skriftlige prestasjoner i forbindelse med skriving av ulike oppgavetyper. Dersom du på forhånd innretter deg på å ligge nær denne grensen, vil risikoen for underkjennelse av besvarelser være mye større enn ellers. I tillegg vil en gjennom en slik holdning klart bryte med de akademiske og vitenskapelige idealene som er beskrevet foran i punkt 2.

Den faglige kontrollen med oppgavebesvarelser fra fakultetets side, vil til en viss grad vil ta hensyn til hvilket studieår studenten befinner seg på, og om det dreier seg om en innlevering tidlig eller sent i kurset. Det er også grunn til å understreke at kontrollen med oppgavebesvarelser på faglig grunnlag bare i begrenset grad representerer en kvalitativ vurdering av besvarelsen. Det sentrale er at det er gjort et tilstrekkelig individuelt, selvstendig arbeid, uansett hvilket kvalitets- eller karakternivå besvarelsen har. Dersom det individuelle, selvstendige bidraget skulle være usammenhengende og uforståelig, eller helt mangle juridisk relevans, kan det likevel tenkes at besvarelsen må underkjennes på dette grunnlaget.

Et minstevilkår for at et oppgavesvar skal godkjennes ut fra en faglig vurdering, er at alle delspørsmål i den aktuelle oppgaven er besvart.

6. Nærmere om gode og dårlige arbeidsmåter

Ingen studenter er like, og fakultetet vil derfor ikke si at en bestemt måte å arbeide på er den beste for alle. Fakultetet vil oppfordre studentene til å eksperimentere med skriveform, og å arbeide med å finne sin egen stil. Likevel er det mulig å gi noen retningslinjer med gyldighet for mange:

Å sitte med kildeteksten(e) direkte foran seg når en skriver, er for en del studenter et dårlig utgangspunkt for selvstendighet, fordi det lett blir et for uklart skille mellom innholdet i kildene og egne analyser. Dette kan påvirke selve innholdet og selvstendigheten i det en skriver, og det kan føre til at en ikke viser til den aktuelle kilden i tilstrekkelig stor grad.

Alle studenter bør derfor hele tiden være seg bevisst om de henter informasjon mer eller mindre direkte fra kildene, eller om de foretar selvstendige analyser med utgangspunkt i kildene. Når du henter informasjon direkte fra kildene, må du straks angi kilden i samsvar med retningslinjene for kildehenvisning som fremgår av dokumentet "Referanseteknikk". Det typiske vil være at du etter å ha gjort en slik henvisning, så går videre til å foreta din egen selvstendige juridiske analyse eller argumentasjon.

Hvis du får tilbakemeldinger på at du er for lite selvstendig i den juridiske argumentasjonen eller analysen, kan det i tillegg være en løsning å gå gjennom kildene på forhånd, og notere det sentrale innholdet i kildene i form av et sitat, eller i form av en egen oppsummering av innholdet, før du setter deg ned for å skrive fremstillingen i sin helhet, med bare notatene tilgjengelig. Du skiller på denne måten klart mellom innhenting av informasjon fra kildene, og den selvstendige analysen og argumentasjonen med utgangspunkt i kildene. Husk i så fall alltid å notere kildehenvisningene i de notatene fra kildene som du lager underveis i skriveprosessen, og få disse med i det endelige arbeidet. Ellers kan du risikere at også denne arbeidsmetoden skaper problemer i forhold til kildehenvisninger og kravet om selvstendighet!

De vitenskapelige idealene innebærer også at en skal være kritisk og evaluerende i forhold til ens egen måte å arbeide på. Vær bevisst fra første stund på å finne fram til rutiner og metoder som passer med din måte å lære på, og som hjelper deg til å oppfylle kravene til selvstendighet og kravene til kildehenvisninger. Sørg for å justere arbeidsvanene dersom du får negative tilbakemeldinger på kvaliteten på de skriftlige arbeidene dine, eller dersom du opplever at kvaliteten er dårligere enn det faglige potensialet ditt tilsier. Bruk også tid på å sjekke ditt eget skriftlige arbeid før innleveringen, med tanke på kildehenvisninger og selvstendighet, slik at du ikke i for stor grad stoler på rutinen.

7. Særlig om kravet til individuelt selvstendig arbeid ved innlevering av tidligere leverte besvarelser

I § 5-2 i Studieplan for masterstudiet i rettsvitenskap ved Universitetet i Bergen står det regler om gjentak av kurs. Av disse reglene følger det at det nye kurset gjennomføres på samme vilkår som for studenter som ikke har fått kurset godkjent tidligere. Studenter som gjennomfører et kurs på nytt kan derfor ikke levere inn tidligere innleverte besvarelser. Det kreves et nytt individuelt og selvstendig arbeid fra studentens side.

Dette kravet innebærer at du ikke kan skrive med utgangspunkt i dokumentet for den tidligere innleverte besvarelsen. Du kan heller ikke ha foran deg den tidligere besvarelsen når du skriver den nye besvarelsen på kurset. Jf. punkt 4 foran.

Når det er sagt, vil en besvarelse kunne regnes som et individuelt, selvstendig arbeid, selv om den nye besvarelsen har elementer av din egen tidligere besvarelse på kurset. Siden vi alle har vår individuelle skrivestil, er det neppe til å unngå at det finnes visse likhetstrekk mellom den nye og den tidligere besvarelsen. Og det er selvsagt bare positivt dersom en husker poenger fra den tidligere

besvarelsen, og bygger videre på disse i den nye besvarelsen. Det sentrale er om den nye leverte besvarelsen gjenspeiler at du har deltatt på det nye kurset, på linje med de som tar kurset for første gang, og at du har gjort en ny individuell, selvstendig arbeidsinnsats ved besvarelsen av arbeidsoppgaven.

Bakgrunnen for dette kravet er som nevnt at du i størst mulig grad skal delta i det nye kurset på linje med de studentene som tar kurset for første gang. Uten et slikt krav, ville et større eller mindre antall studenter på de ulike arbeidsgruppene ikke trenge å engasjere seg i diskusjonene, fordi de kunne basere seg på innlevering av en tidligere levert besvarelse. Det ville være ødeleggende for gruppedynamikken og læringsprosessen på arbeidsgruppen, både for deg selv og de andre studentene.

I tillegg ville det å tillate innlevering av tidligere leverte besvarelser, gjøre det vanskelig både for arbeidsgruppeledere, storgruppeledere og deg selv å få et realistisk og oppdatert inntrykk av ditt kunnskapsnivå. Det er viktig å kartlegge ditt nåværende prestasjonsnivå, ikke det nivået du hadde på det tidligere kurset.

I forbindelse med forbudet mot å levere inn tidligere innleverte besvarelser, har fakultetet fått spørsmål om en avklaring av hvor mye gjenbruk av den tidligere besvarelsen som kan godtas. Av det foregående følger det at det ikke skal finne sted direkte gjenbruk av tidligere besvarelser. Studenter som innretter seg på å ta utgangspunkt i sin tidligere besvarelse, for eksempel ved å bruke det gamle dokumentet, eller ved å ha den tidligere besvarelsen foran seg når den nye besvarelsen skrives, beveger seg allerede i utgangspunktet bort fra de akademiske og vitenskapelig idealer som undervisningen bygger på. Dermed vil det være langt større risiko enn ellers for at besvarelsen blir underkjent.

Forutsetningen fra fakultetets side er at den nye besvarelsen skal skrives på nytt fra grunnen av, med de presiseringene som er gjort foran. Om du følger disse retningslinjene, vil du aldri få underkjent din nye besvarelse, selv om det skulle være likhetstrekk med den tidligere besvarelsen.

8. Særlig om kravet til kommentering av andres besvarelser av arbeidsgruppeoppgaver

For at din kommentering av en annen students besvarelse av arbeidsgruppeoppgaven skal bli godkjent, må kommenteringen samlet sett fremstå som en grundig vurdering av den materielle, metodiske og fremstillingsmessige (språk, struktur og presisjon) kvaliteten i besvarelsen. Kommentarene må i tillegg dekke alle sentrale deler av besvarelsen. Det stilles altså både kvalitative og kvantitative krav til kommentarene fra studentene.

Bakgrunnen for at det stilles slike krav til kommenteringen, er at å gi grundige kommentarer til andre, er en god måte å lære å formulere sentrale poenger knyttet til innholdet i rettsreglene og juridisk metode, samtidig som en får sjansen til kritisk å vurdere hvilke fremstillingsmessige grep som er nødvendige for å få poengene tilstrekkelig klart og presist frem. Kommenteringen av andres besvarelser er altså en sentral del av læreprosessen, og gir innfallsvinkler og erfaringer som det å skrive egne besvarelser ikke kan gjøre i samme grad. Å skrive egne besvarelser, og å kommentere andres, er ulike deler av et helhetlig undervisningsopplegg. Det er derfor viktig å ha et like stort engasjement i begge aktivitetene.

Fakultetet har tidligere angitt at det kreves tre eller fire substansielle kommentarer til besvarelsen, for at kravet til kommentering skal være oppfylt. Dette er imidlertid den absolutt nedre grensen for hvor lite kommentering som kan godtas. Studenter som kommenterer ned mot denne grensen, vil lett kunne få sin kommentering underkjent. For at så få kommentarer skal kunne oppfylle kravet til kommentering, må nemlig hver enkelt av kommentarene klart være innholdsrike. De fire kommentarene må i tillegg oppfylle kravet om å dekke hele besvarelsen. Dersom større deler av besvarelsen ikke er kommentert, vil kommenteringen bli underkjent.

9. Administrativ tekstkontroll av skriftlige arbeider

Kort etter at de siste besvarelsene i et kurs er levert i Kark (eller på Mi side for masteroppgaver), blir alle besvarelsene på alle oppgavetyper i kurset sendt inn til Ephorus²³ for tekstkontroll. Dette dataprogrammet sammenlikner den enkelte besvarelse med tekster som ligger i programmets database og med åpne kilder på Internett. I basen finnes blant annet andre studenter besvarelser på samme kurs og tidligere kurs som er sendt inn av fakultetet. Dersom deler av teksten i studentens besvarelse er identisk med (deler av) en eller flere av tekstene i databasen eller på Internett, vil Ephorus registrere dette. Rapportene om tekstsammenfall kommer til fakultetet fra Ephorus i form av e-post – oftest i løpet av noen minutter, noen ganger kan det ta noen timer.

Ephorus leter bare etter sammenfallende tekst. Programmet kan ikke gjøre noen form for vurdering av hva tilfellet av tekstsammenfall skyldes. En saksbehandler går derfor gjennom alle e-postene og sorterer bort det som ikke skal følges opp. Tekstsammenfall som gjelder gjengivelse av oppgavetekst eller lovtekst, begrensede sitater fra tekstene i databasen til ePhorus, eller andre tilfeldige tekstsammenfall, vil ikke bli regnet som fusk. Imidlertid kan det føre til at man nærmer seg den nedre grensen for hva som kan godkjennes i forhold til kravet om selvstendig innsats, dersom fremstillingen inneholder veldig mange sitater, og veldig lite av selvstendige analyser fra studentens side, jf. punkt 3, 4. avsnitt ovenfor.

Det vil alltid dukke opp noen tilfeller som må vurderes for oppfølging, fordi det er mulig at de kravene til skriftlige arbeider som er beskrevet foran, ikke er oppfylt. Disse tilfellene blir behandlet i den såkalte fuskekomiteen²⁴ hvor prodekanen for undervisning er leder og faglig ansvarlig. Formålet med gjennomgangen er å avdekke om studenten har oppfylt kravene til individuelt, selvstendig arbeid som er beskrevet foran eller ikke. Noen forekomster legges bort allerede på dette stadiet, fordi det ved nærmere undersøkelser avdekkes at det ikke foreligger noe vesentlig avvik fra fakultetets krav.

De besvarelsene som ikke legges bort etter den første gjennomgangen i fuskekomiteen, faller i to kategorier:

Noen saker forfølges ikke videre, utover at studenten får et brev der fakultetet redegjør for funnene, peker på hva som ikke er optimalt i besvarelsen, og forklarer hva som i stedet skulle ha vært gjort fra

---

²³ <https://wikihost.uib.no/uawiki/index.php/Ephorus>

²⁴ I sak 69-09/10 vedtok Studieutvalget: 1. Kontaktpersoner for mulige fuskesaker er prodekan for undervisning, seksjonssjef for studieseksjonen og en saksbehandler de utpeker.

studentens side. Slike brev fungerer også som en advarsel: Terskelen vil ligge lavere neste gang et lignende tilfelle dukker opp for samme student. Disse sakene følges ikke videre

I de sakene som følges videre, vil sensuren på det aktuelle emnet bli sperret for de aktuelle studentene inntil saken er endelig avklart. Studentene får et brev med orientering om funnene, og en invitasjon til å uttale seg om dem. Studenten blir også orientert om at vedkommende vil bli innkalt til et møte i løpet av omtrent to uker. Noen studenter tar raskt kontakt, og ber om at møtet blir avholdt umiddelbart, noe fakultetet etterkommer der det er mulig.

Når det gjelder de sistnevnte tilfellene, vet fakultetet på dette stadiet ikke mer enn det vi skriver i brevet. Fakultetet har funnet tekstsammenfall som ikke ser ut til å være forenlig med krav til individuelt, selvstendig arbeid i kurset. Brevet sendes ut til studenten, fordi fakultetet trenger studentens redegjørelse for bakgrunnen for det konkrete tilfellet av tekstsammenfall, for dermed å kunne ta stilling til om eller hvordan tilfellet videre skal følges opp.

I møtet får studenten anledning til å forklare nærmere bakgrunnen for tekstsammenfallet, samtidig som fakultetet får muligheten til å stille oppfølgende spørsmål. Møtet gir også fakultetet en anledning til å presisere kravene til skriftlige arbeider, inkludert hvordan ulike former for kilder skal behandles, henvises til og siteres fra.

Etter møtet med studenten tar fakultetet stilling til hvordan saken skal behandles. Normalt vil studenten bli orientert om fakultetets vurdering i løpet av 2-4 dager. Vi vil gjerne vente med konklusjonene til alle møtene etter et kurs er avholdt; for dermed lettere å kunne tilfredsstille kravet til likebehandling av studentene. Der mange møter skal avholdes, kan det ta noe mer tid før konklusjonene er klare, og kan meddeles studentene.

I noen tilfeller blir saken henlagt, ofte med en advarsel, slik det er beskrevet foran. Noen ganger gir fakultetet en beklagelse. Det er aktuelt når undersøkelsene viser at en students arbeid er blitt urettmessig brukt av en annen student.

I andre tilfeller blir besvarelsen underkjent på objektivt grunnlag. Det innebærer at vi konstaterer at den ikke oppfyller kravene til skriftlige arbeider som er beskrevet foran i dette dokumentet.

NB! En sak om underkjenning på objektivt grunnlag er ikke en fuskesak. En fuskesak krever at studenten har handlet forsettlig eller grovt uaktsomt, mens underkjenning på objektivt grunnlag bare innebærer det objektive funnet: Teksten tilfredsstiller ikke minstekravene til selvstendighet.

Hvilke følger en underkjennelse på objektivt grunnlag gir, avhenger av i hvilken grad man har oppfylt de obligatoriske arbeidskravene på det aktuelle kurset. Dersom man fra før ligger på grensen i forhold til kravet om obligatorisk deltakelse, eller det gjelder en obligatorisk kursoppgave, kan underkjennelse av en besvarelse føre til at man ikke får godkjent kurset og dermed ikke har oppfylt kravene til å kunne ta/få sensurert eksamen. Et vedtak om annullering kan påklages til Den sentrale klagenemnden ved UiB.

I noen få tilfeller anser vi at vi står overfor et tilfelle der også det subjektive skyldkravet er oppfylt (forsett eller grov uaktsomhet), og vi har å gjøre med mistanke om fusk. Slike saker blir sendt til Den sentrale klagenemnda for avgjørelse, med kopi til studenten. Studenten får mulighet til å uttale seg ytterligere til Den sentrale klagenemnden. Det er grunn til å merke seg at det dreier seg om få saker.

Klagenemnden avgjør saken på fritt grunnlag, og har etter praksis lagt seg på tre alternativer: 1) De kan henlegge saken, 2) de kan annullere kurset²⁵, eller 3) de kan annullere kurset og vedta utestenging for ett eller to semestre. Annullering av kurs betyr at studenten ikke lenger oppfyller kravet til beståtte obligatoriske arbeidskrav, og at retten til å ta eksamen i det aktuelle kurset dermed bortfaller. Hvis eksamen allerede er gjennomført, vil også den bli annullert. Utestenging betyr at du mister alle dine rettigheter ved Universitetet i Bergen og i SiB. Imidlertid kan du vende tilbake etter endt utestenging uten noen søknad eller andre formelle krav.

Hvis du får et fuskevedtak mot deg i klagenemnda, vil det ikke gå fram av vitnemålet, karakterutskriften eller noe annet dokument som universitetet utsteder. Det gjelder selvsagt også streng taushetsplikt i slike saker.

10. Nærmere om fjerde og femte studieår

Når du har studert i tre år eller mer, forventer fakultetet at du har oppnådd en viss personlig, faglig og akademisk modenhet. Det innebærer at du selv må ta ansvar i enda større grad enn det som ventes av studenter på foregående studieår. Minstekravene til selvstendighet og kvalitet er av samme art som på de tidligere årene, og fakultetets kontroll er også den samme. Men siden du har kommet opp på et høyere nivå, kreves det også mer. Dermed blir det ikke mindre viktig å lære og å opprettholde gode vaner og å føre "egenkontroll" når en har kommet et stykke ut i studiet. Tvert imot er det enda viktigere. I korthet: Jo lenger du har kommet på studieprogrammet ved fakultetet, desto mer kreves. Men jo lenger du har kommet, desto bedre er du rustet til å oppfylle de vitenskapelige idealene, og overholde opphavsrettslige og akademiske regler når du argumenterer juridisk.

Og husk: Også på fjerde og femte år blir alle innleveringene dine via Kark eller Mi side kontrollert, og blir gjenstand for den kontrollen som er beskrevet foran i punkt 7.

---

²⁵ I praksis kan klagenemnden også annullere bare besvarelsen. Utfallet blir da avhengig av om studenten oppfyller det totale kravet til beståtte obligatoriske arbeidskrav i kurset uten denne besvarelsen. Klagenemnden har i svært liten grad benyttet seg av en slik praksis.

Vedlegg 2 Lenker til relevante dokument og nettsteder

Det er svært mange nettsteder som omhandler plagiering, og denne oversikten er kun ment som en smakebit på det som finnes.

Artikler om fusk og plagiering

Vinther, Torkild: «Fusk og plagiering» (Sist oppdatert: 19. august 2011). De nasjonale forskningsetiske komiteer. [Online]. Se: <http://www.etikkom.no/no/FBIB/Temaer/Redelighet-og-kollegialitet/Fusk-og-plagiering> .

Rekdal, Ole Bjørn. (2009, 28. oktober). Jukse-maker eller kunnskapsløs, *Forskning.no*. Se: <http://www.forskning.no/artikler/2009/oktober/230972>

Rekdal, Ole Bjørn. (2010, 30. september). Kronikk: Akademiske hundredager, *Forskning.no*. Se: <http://www.forskning.no/artikler/2010/september/266394>

Rekdal, Ole Bjørn. (2011). Gåtefull medisinsk kildebruk. *Tidsskrift for Den norske legeförening*, 131(24), 2491-2493. Se: <http://tidsskriftet.no/article/2184051> (Engelsk versjon: http://tidsskriftet.no/article/2187455/en_GB/)

Rekdal, Ole Bjørn. (2011, 8. juli). Kronikk: Forebygging av plagiater, *Forskning.no*. Se: <http://www.forskning.no/artikler/2011/juli/292974>

Rekdal, Ole Bjørn. (2011, 15. april). Kronikk: Plagiater som barnemat, *Forskning.no*. Se: <http://www.forskning.no/artikler/2011/april/285883>

Rekdal, Ole Bjørn. (2012, 8. Mai). Kronikk: Akademiske vandrehistorier, *Forskning.no*. Se: <http://www.forskning.no/artikler/2012/mai/321098>

Egenerklæring

UiO: Studenter må sammen med de fleste oppgaveinnleveringene (hjemmeoppgaver, semesteroppgaver og liknende) også levere en egenerklæring om rett kilde- og sitatbruk: <http://www.uio.no/studier/admin/eksamen/fusk/egenerklæring-bm.pdf>

Handlingsplaner, årsplaner og strategier

Strategiplanen og årsplanen fra Det juridiske fakultet v/UiB er eksempler på dokument som bygger opp under fokuset på metode, vitenskap, etikk og verdier:

- Strategiplan: https://www.uib.no/filearchive/strategi_juridiske_fakultet.pdf
- Årsplan 2012: <http://www.uib.no/jur/om-fakultetet/utredninger-planer-og-rapporter/aarsplan-2012>

Universitetet i Bergen har laget en handlingsplan for arbeidet med akademisk redelighet i utdanningen: <http://www.uib.no/filearchive/handlingsplan-akademisk-redelighet-april-2009.pdf>

Informasjonsfilm

Institutt for informasjon- og medievitenskap ved Universitetet i Bergen har laget informasjonsfilmen «Et plagieringseventyr» for Universitetsbiblioteket:

<http://www.uib.no/studiekvalitet/kvalitetssystemet/etikk-i-utdanningen/universitetsbibliotekets-film-om-plagiering>

Opphavsrett

Forskerforbundets opphavsrettsutvalg har utarbeidet en oversikt med lenker til aktuelle nettsteder om opphavsrett og Open Access: <http://www.forskerforbundet.no/Lonn-og-personal/Opphavsrett/>

Organisasjoner/sentere

PlagiarismAdvice.org: <http://www.plagiarismadvice.org>. Dette ressurs- og rådgivingscenteret ble etablert av JISC (Joint Information Systems Committee) i 2002 og promoterer god praksis og retningslinjer for forebygging av plagiering.

Skrivekurs og lignende for økt informasjonskompetanse

- NTNU har laget nettstedet **VIKO** som gir studenter hjelp til litteratursøk og oppgaveskriving: <http://www.ntnu.no/viko/>
- Norges Handelshøyskole, Universitetet i Bergen og Høgskolen i Bergen har gått sammen om **Søk & Skriv**, et nettbasert kurs som har som mål å hjelpe studenter med oppgaveskriving: <http://www.sokogskriv.no/>
- Universitetet i Bergen: Bruk av kilder i skriftlige arbeider ved <http://www.uib.no/ua/dokumenter/kildebruk.htm> (7.3.12)

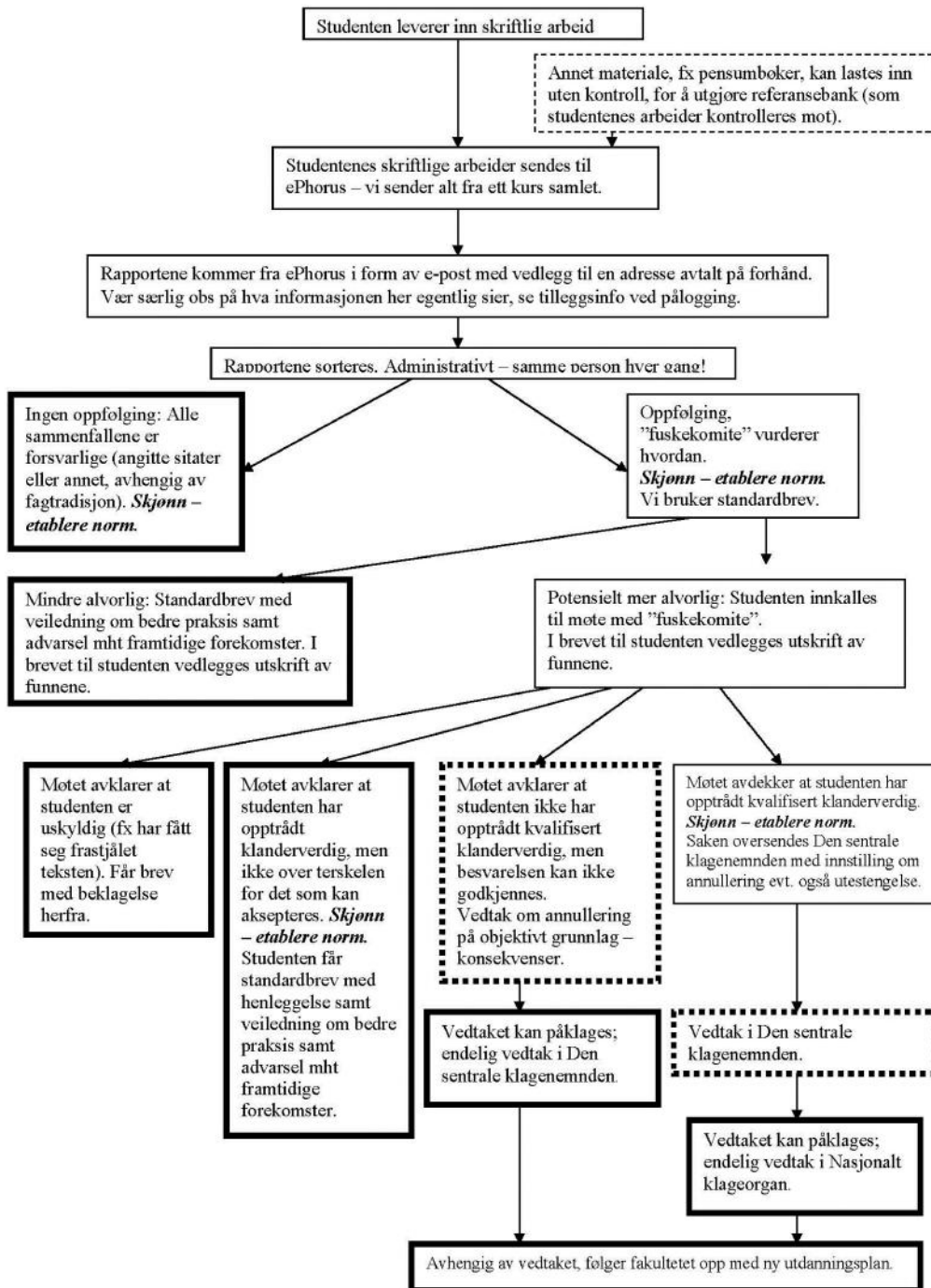
Veiledninger/håndbøker/guider/bøker

- Jude Carroll: "A Handbook for Deterring Plagiarism in Higher Education" Oxford Centre for Staff and Learning Development 2007: <http://www.brookes.ac.uk/services/ocsltd/books/plagiarism.html> (13.3.2012)
- UiB har laget en egen ressurside for etikk i utdanning: <http://www.uib.no/studiekvalitet/kvalitetsutvikling/etikk-i-utdanningen>
- KTH i Sverige har utviklet en guide på svensk og engelsk for å hjelpe studentene med å unngå plagiering: <http://www.kth.se/ece/2.2046/learninglab/plagiat/hjalp-studenterna-att-undvika-plagiering-guiding-students-away-from-plagiarism-1.49104>
- "Refero" er et webbasert læremiddel utviklet for å hjelpe studenter med å forstå hva plagiering innebærer og gi tips til hvordan man kan unngå plagiering. Se: <http://www.bi.hik.se/Refero/1intro.php>
- Stopplagiat.nu er en prisbelønnet dansk webtutorial som eksemplifiserer noen overordnede regler som gjelder for vitenskapelig redelighet. Se: <http://www.stopplagiat.nu/>
- Swinburne University of Technology i Melbourne, Australia, har laget en interaktiv quiz. Se: http://www.its.swinburne.edu.au/dms/ads_showcase/plagiarismQuiz.htm# (16.2.2011)
- University of Saskatchewan har utviklet godt material om plagiering. Se for eksempel: http://www.usask.ca/university_secretary/honesty/StudentAcademicMisconduct.pdf

Vedlegg 3 Lover og regelverk

- Opphavsrett og vern mot etterligning: Lov om opphavsrett til åndsverk m.v. (åndsverkloven) <http://www.lovdata.no/all/nl-19610512-002.html>
- Lov av 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler. § 4-7 Annullering av eksamen eller prøve (1 b), og § 4-8 Utestenging og bortvisning (3): Plagiering kan føre til annullering av eksamen og utestengelse fra høyere utdanning i opp til ett år. Annullering av eksamen regnes som et eksamensforsøk. <http://lovdata.no/all/hl-20050401-015.html>
- Kunnskapsdepartementets rundskriv F005-06 av 30. januar 2006 om "Veiledning i behandling av klagesaker ved institusjoner under lov om universiteter og høyskoler" <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/rundskriv/2006/Rundskriv-F-005-06.html?id=109587>
- Forskrift om felles klagenemnd for behandling av klagesaker etter lov om universiteter og høyskoler § 4-7 til § 4-10 <http://www.lovdata.no/for/sf/kd/kd-20051010-1192.html>
- Forvaltningsloven av 10. februar 1967 <http://www.lovdata.no/all/nl-19670210-000.html>

Vedlegg 4 Flytskjema tekstkontroll/saksbehandling – utarbeidet av Det juridiske fakultet ved Universitetet i Bergen

Gjengitt med tillatelse fra Det juridiske fakultetet, UiB

Vedlegg 5 Saksgang for håndtering av plagiering – fra mistanke er vekket

Høgskolen i Sør-Trøndelag har laget en tabell som viser saksgangen gjennom hele prosessen, fra mistanke om fusk opp til Felles klagenemnd og til slutt Tingretten, og henviser til aktuelle paragrafer i forvaltningsloven²⁶ og UH-loven²⁷. Gjennomgangen kan være en slags “huskeliste” for å unngå saksbehandlingsfeil. Tabellen, samt dokument som vises til i denne, er hentet fra *Retningslinjer for behandling av fusk/forsøk på fusk til eksamen m.v. ved Høgskolen i Sør-Trøndelag* (for dokumentet i sin helhet se: <http://hist.no/attachment.ap?id=18909>).

Vi presiserer at tabellen bare er veiledende.

SAKSFORBEREDELSE OG SAKSGANG

Oppgave	Prosedyre	Ansvarlig ²⁸
Mistanke om fusk oppstår (eksamen m.v. under tilsyn)	<p>Se ”Rutiner for organiserte fuskekontroller ved HiST” (side 11-12). Følg disse retningslinjene også der det avdekkes uregelmessigheter utenom planlagte kontroller (jf. punkt 10-13). Studenten velger selv om eksamen skal fullføres eller ikke.</p> <p>Det er viktig å klarlegge situasjonen, angi klokkeslett og sikre eventuelle bevis som skal legges frem for klageinstansen. Ulovlige hjelpemidler skal beslaglegges og sikres forsvarlig oppbevaring av studiekoordinator før eventuell videresending til klagenemndas sekretær. Rapport fra eksamensansvarlig, eksamensvakt og andre relevante tilstedeværende, samt kopi av oppgavesett sendes umiddelbart etter eksamen til studiekoordinator som åpner sak i ePhorte (jf. side 15 om journalføring i ePhorte).</p>	Eksamensansvarlig → Studiekoordinator
Mistanke om fusk oppstår (eksamen m.v. uten tilsyn)	<p>Mistanke om fusk oppstår som regel i forbindelse med sensur av sensor(er) som rapporterer til studiekoordinator.</p> <p>Relevante opplysninger som må følge saken er: eksamensbesvarelse, evt. utdrag fra Ephorus, sensornotater, markeringer i besvarelsen som utgjør påstått plagiat/samarbeid, kopi av kilder det er avskrift fra, uttalelse fra faglærer/sensor, og evt. andre relevante opplysninger av betydning for saken. Rapport(er) oversendes studiekoordinator for videre behandling. Alt av dokumentasjon skal journalføres i ePhorte (jf. side 15 om journalføring i ePhorte).</p>	Sensor → Studiekoordinator

²⁶ LOV 1967-02-10 nr 00: Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven): <http://www.lovdata.no/all/hl-19670210-000.html#33> (21.9.2011)

²⁷ LOV 2005-04-01 nr 15: Lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven). <http://www.lovdata.no/all/hl-20050401-015.html> (13.3.2012)

²⁸ Oppgaveutførelsen kan variere etter avtale i avdelingen.

<p>Orienterende møte med studenten</p>	<p>Studenten innkalles til møte av studiekoordinator så snart dette er praktisk mulig, for å klarlegge forhold i saken. Fagansvarlig eller studieleder bør også delta på dette møtet.</p> <p>Det gjøres rede for de uregelmessigheter som er avdekket og studenten gis anledning til å forklare seg. Studenten gjøres oppmerksom på saksgang videre, eventuelle konsekvenser og sine rettigheter. I samtalen må studenten oppfordres til å komme med en skriftlig uttalelse (jf. side 13). Studentens skriftlige uttalelse skal følge saken og utgjør et grunnlag for avdelingens videre behandling, det er derfor viktig at vedkommende uttaler seg.</p> <p>Studenten kan selv velge å sende sin skriftlige uttalelse som brev eller e-post. For å sikre en rask saksbehandling gis studenten 5 virkedager til å komme med sin uttalelse. Dersom studenten ikke kommer med en skriftlig uttalelse skal man ikke vente og purre, men fortsette saksbehandlingen.</p> <p>En eventuell disiplinærreaksjon er det klagenemnda som skal komme med. Ikke forhåndsdøm studenten, uavhengig av om forholdet innrømmes eller ei. Studentens uttalelse og referat fra møtet skal følge saken videre. Det er viktig at de muntlige møtene også blir referatført og at opplysningene som nedtegnes er så nøyaktige som mulige.</p> <p>Når det er flere studenter enn én involvert innkalles disse til samtale individuelt og evt. samtidig dersom saken fremdeles er uklar.</p>	<p>Studiekoordinator</p>
<p>Sensur holdes tilbake</p>	<p>Eksamensbesvarelsen sensureres på vanlig måte etter faglige kriterier så fremt dette er mulig. Karakteren holdes tilbake inntil fuskesaken er avgjort. Klagenemnda kan i etterkant annullere den aktuelle eksamen dersom nemnda mener at vilkårene for dette er oppfylt. Ved annullering får ikke studenten oppgitt karakteren.</p> <p>Hvis avdelingen ikke fremmer sak for klagenemnda (frafaller mistanken) bekjentgjøres sensur på ordinær måte og saken avsluttes. I saker hvor man velger å ikke anse saken som fusk, men snarere som en faglig umoden besvarelse kan det også medføre stryk eller trekk i karakteren. Sensor må redegjøre for at dette er gjort til avdelingen, og denne redegjørelsen skal legges ved til de nye sensorene ved en eventuell klage på karakteren.</p>	<p>Sensor/ studiekoordinator</p>
<p>Saks-</p>	<p>Den grunnleggende saksforberedelsen foregår der saken har</p>	<p>Dekan</p>

<p>fremstilling</p>	<p>opptått. Dersom dekan beslutter å reise sak for høgskolens klagenemnd skal det utarbeides et saksfremlegg som beskriver de faktiske forhold i saken hvor alle sakens beviser og innsigelser inngår. Konsekvenser for den berørte student i den konkrete saken skal beskrives, og hvordan avdelingen har overholdt sin informasjonsplikt skal også fremgå. All dokumentasjon vedrørende saken skal legges ved.</p> <p>Saksfremstillingen fra avdelingen skal være så utfyllende som mulig, ikke bare som grunnlag for at klagenemnda skal fatte riktig vedtak i saken, men også med sikte på en eventuell påklaging til Felles klagenemnd og prøving for domstolene.</p> <p>Det er klagenemnda som fatter vedtak i saker angående mistanke om fusk, og alt arbeid med saken forut for behandlingen i klagenemnda skal være av saksforberedende art. Saken skal behandles som mistanke om fusk, ikke sak angående fusk. Dette gjelder også selv om studenten har innrømmet forholdet. Avdelingens saksfremstilling til klagenemnda skal være signert av dekan.</p> <p>Opplysningene i en slik sak er konfidensielle og den enkelte saksbehandler er underlagt taushetsplikt. I arkivsammenheng er dokumenter underlagt taushetsplikt også unntatt fra offentlighet. "Mistanke om fusk" skal <i>ikke</i> legges i studentmappa, men føres som egen sak (jf. side 15).</p> <p>Saken skal forberedes og avgjøres <i>uten</i> ugrunnet opphold. I tilfeller hvor behandlingen tar uforholdsmessig lang tid, skal det gis et foreløpig svar.</p> <p>Saksfremstilling til klagenemnda skal også sendes i kopi til studenten sammen med forhåndsvarselet.</p>	
<p>Forhåndsvarsel</p>	<p><i>Uavhengig</i> av hva som er gjort tidligere skal forhåndsvarsel sendes skriftlig (ikke e-post) til student eller dennes eventuelle fullmektig samtidig som saken oversendes klagenemnda (jf. mal på side 14).</p> <p>Forhåndsvarselet skal inneholde informasjon om hva saken gjelder og ellers inneholde det som er påkrevd for at studenten på en forsvarlig måte kan ivareta sine interesser. Det skal informeres om studentens rett til bistand fra advokat eller annen talsperson og at utgiftene til dette dekkes av høgskolen i saker om utestengning (ikke annullering). Det må skilles mellom retten til å la seg bistå av advokat etter fvl. § 12 og rett til å få dekket utgifter til advokatbistand etter uhl. § 4-8. Sak anses som reist</p>	<p>Dekan</p>

	<p>fra det tidspunkt avdelingen beslutter at fuskeforholdet skal oversendes for avgjørelse i klagenemnda. Advokatutgifter dekkes etter statens salærsatser, det skal det opplyses om.</p> <p>Manglende forhåndsvarsel kan føre til ugyldig vedtak. Studenten skal inviteres til å komme med ny uttalelse (kontradiksjon) hvis ønskelig innen 10 dager. Alle vedlegg som følger saken skal følge forhåndsvarselet til studenten. Eventuell ny uttalelse fra studenten sendes klagenemnda før berammet møte med avdelingens eventuelle uttalelse.</p>	
<p>Behandling av sak i klagenemnd</p>	<p>Klagenemnda plikter å prøve alle sider av saken og er opptatt av blant annet legalitetsprinsippet (krav til hjemmel), krav til forholdsmessighet (samsvar handling og reaksjon), likebehandlingsprinsippet og forutberegnelighet (om regelverket er godt nok kunngjort).</p> <p>Klagenemnda skal som hovedregel følge reaksjonsnivået etter retts- og forvaltningspraksis. Møte avholdes ca. 3 - 4 uker etter at klagenemndas sekretær har mottatt all dokumentasjon i saken. Sekretær setter opp dagsorden og kaller inn til møte, samt utformer saksnotat. Sakspapirene inkl. saksnotat sendes klagenemnda 5 dager før møtet. Møteprotokoll sendes klagenemndas medlemmer og høgskolen v/studiedirektør og rektor.</p>	<p>Klagenemnda</p>
<p>Underretning om vedtak</p>	<p>Hovedregelen er at vedtak i klagenemnda trer i kraft umiddelbart, selv om studenten skulle påklage vedtaket. Vedtaksbrev, med saksnotat vedlagt, sendes til studenten med kopi til avdelingen. Brevet og saksnotatet skal omfatte vedtaket, begrunnelsen for dette, samt en orientering om studentens klagerett (til Felles klagenemnd), herunder klagefrist. Saksnotatet kan i tillegg til vedtak inneholde en kommentar om ønsket endring av praksis fra klagenemnda og bør derfor leses nøye av avdelingen.</p> <p>Anmodning om utsatt iverksetting (jf. forvaltningsloven § 42) må behandles som egen sak i klagenemnda.</p> <p>Etter tre uker (klagefrist) underretter klagenemndas sekretær alle institusjoner under universitets- og høyskoleloven om vedtaket, dersom det er fattet vedtak om utestengning. Når vedtak er fattet oppgis type fusk, reaksjonsform og avdeling på klagenemndas nettsider av hensyn til det allmennpreventive, samt krav til offentlighet.</p> <p>Hvis klagenemnda ikke fatter vedtak om annullering, kan</p>	<p>Klagenemndas sekretær</p>

	<p>klagenemnda vedta at studenten skal få tilbud om ny eksamen. Det er en forutsetning at mistanken om fusk har hatt betydning for studentens prestasjon til den aktuelle eksamen og at det er rimelig at studenten får tilbud om ny eksamen. Beskjed gis til avdelingen om dette.</p>	
Oppfølging av vedtak	<p>Avdelingen gjennomfører vedtak om annullering. Hvis den eksamen som annulleres utgjør del av en tidligere tildelt grad, skal vitnemål innhentes.</p> <p>Vedtak om utestengning iverksettes av avdeling, utestengning gjelder fra det tidspunkt som følger av klagenemndas vedtak. Utestengningsperiode registreres i FS. Annullering av eksamen teller som et forsøk til eksamen. Det gis ikke adgang til utsatt eksamen til i slike tilfeller.</p> <p>Når eventuell utestengningsperiode er over skal studenten ha tilbake alle sine rettigheter som student.</p>	Studiekoordinator
Klageadgang: Felles klagenemnd	<p>Vedtak i klagenemnda om annullering og utstengning, kan påklages etter lov om universiteter og høyskoler § 4-7, tredje ledd og § 4-8, fjerde ledd. Felles klagenemnd er klageinstans.</p> <p>Fristen for å påklage vedtaket er tre uker etter at studenten har mottatt underretning om vedtaket. Høgskolens klagenemnd behandler saken på nytt og kan oppheve, opprettholde eller endre vedtaket. Dersom klagen ikke tas til følge sendes sakens dokumenter til Felles klagenemnd.</p>	Klagenemnda
Klageadgang: tingretten	<p>Dersom Felles klagenemnd stadfester klagenemndas vedtak, kan studenten bringe vedtak om utestengning inn for tingretten etter lov om universiteter og høyskoler § 4-11. Slikt søksmål mot høgskolen må reises innen tre måneder etter at endelig vedtak foreligger. Høgskolen dekker alle omkostninger ved søksmålet.</p>	Høgskolens prosessfullmektig

Gjengitt med tillatelse fra Høgskolen i Sør-Trøndelag.